

Krajobrazni projekt uređenja perivoja bastiona Citadela u Zadru

Zakarija, Zinka

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:682947>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

**KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA
BASTIONA CITADELA U ZADRU**
DIPLOMSKI RAD

Zinka Zakarija

Zagreb, prosinac 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

Diplomski studij:
Krajobrazna arhitektura

**KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA
BASTIONA CITADELA U ZADRU**
DIPLOMSKI RAD

Zinka Zakarija

Mentor: doc. dr. sc. Iva Rechner Dika

Zagreb, prosinac 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

**IZJAVA STUDENTA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI**

Ja, Zinka Zakarija, JMBAG 0178076876, rođena dana 09.02.1990. u Zagrebu, izjavljujem da sam samostalno izradila diplomski rad pod naslovom:

KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica/jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

Potpis studenta / studentice

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

AGRONOMSKI FAKULTET

IZVJEŠĆE

O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studentice Zinke Zakarije, JMBAG 0178076876, naslova:
KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU
obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1.	doc. dr. sc. Iva Rechner Dika	mentor	_____
2.	Izv. prof. art. Stanko Stergaršek dipl. ing. arh	član	_____
3.	doc. dr. sc. Petra Pereković	član	_____

SAŽETAK

Ovim diplomskim radom, uzimajući u obzir zahtjeve raspisanog urbanističko–arhitektonskog natječaja i prostornih problema, kroz inventarizaciju i analize prostora ispitane su mogućnosti krajobraznog oblikovanja Perivoja na bastionu Citadele.

S obzirom na kulturno–povijesnu vrijednost zadarskih perivoja i zidina bilo je važno istražiti njihovu povijest, međusobnu povezanost, a posebice razvoj kroz vremenska razdoblja i promjene u dotičnom perivoju.

Ta saznanja bila su ključna u stvaranju novog prostora današnjeg doba. Bilo je važno ne negirati njegovu povijest, tj. poštivati konzervatorske smjernice, ali isto tako balansirati između atraktivnosti tog prostora i zahtjeva Grada Zadra. Iz tog polazišta proizašla su tri međusobno različita koncepta s različitim filozofijama. Sva tri koncepta osmišljena su u cilju ostvarenja boravišnog, kazališnog, estetskog i funkcionalnog prostora od kojih je najatraktivnije uzeto kao idejno rješenje uređenja.

Rješenje obuhvaća uređene zelene površine, osmišljen kazališni prostor, uravnotežene sadržaje za boravak i druženje, uspostavljena pješačka komunikacija unutar perivoja i osiguran pristup osobama s posebnim potrebama te otvorene vizure prema moru. Time je stvoreno atraktivno mjesto s društveno–socijalnim karakterom za stanovnike grada svih dobnih skupina, posjetitelje grada Zadra i ostale posjetitelje.

KLJUČNE RIJEČI: krajobrazno oblikovanje, zeleni vijenac, konzervatorske smjernice, kavalir, koncept

SUMMARY

In this thesis, taking into account all the demands of tendered urbanistic–architectural contest and spatial problems, through analysis and inventories, possibilities of landscape design of Perivoj on bastion Citadel were examined.

Taking in the consideration cultural and historical value of Zadar parks and walls it was important to explore their history, their interconnection and especially development through time periods and changes in the park.

Those revelations were the key for proposing a new design. It was important not to deny the history of the park that is to follow conservation guidelines, and to balance between the visual appeal of this space and the demands of the Zadar City. From that starting point three mutually different concepts with different philosophies were developed. All three concepts were created for the purpose of achieving the residential, theatrical, aesthetical and functional space from which the most attractive one was chosen for the final design scheme.

The final landscape concept design includes green surfaces, the designed theatrical space, balanced contents for outdoor living and socializing, communication paths within the park with open view towards the sea and also provides access for people with special needs. This has created an attractive place with social character for all the residents of all ages, as well as tourists and other visitors.

KEY WORDS: landscape design, green wreath, conservation guidelines cavalier, concept

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Problem rada.....	4
1.2. Cilj rada	4
1.3. Materijali i metode rada	4
2. POVIJESNI RAZVOJ	6
2.1. Bastion Citadela	6
2.2. Oblikovanje perivoja	7
2.3. Zadarski zeleni vijenac	13
3. ODREDBE PROSTORNO PLANSKE DOKUMENTACIJE.....	16
3.1. UNESCO–va odredba	17
4. KONZERVATORSKE SMJERNICE.....	18
5. INVENTARIZACIJA	20
5.1. Granica obuhvata.....	20
5.2. Urbanistička situacija	21
5.3. Inventarizacija komunikacija.....	21
6. ANALIZE.....	25
6.1. Analiza vanjskih utjecaja.....	26
6.2. Analiza vizura.....	26
6.3. Usporedba povijesne matrice i postojećeg stanja	27
6.4. Valorizacija postojećeg zelenila	29
7. PROSTORNI PROBLEMI I CILJEVI.....	31
7.1. Projektni program.....	32
8. VARIJANTE RJEŠENJA	36
8.1. Opis varijante rješenja I. – povijesni koncept.....	37
8.2. Opis varijante rješenja II. – kombinirani koncept kao reinterpetacija povijesnog razdoblja	39
9. OPIS ODABRANOG IDEJNOG RJEŠENJA	41
9.1. Opis varijante rješenja III. – novokonceptualni pristup	41

10. ZAKLJUČAK	51
11. POPIS LITERATURE	52
11.1. Izvori literature	52
11.2. Mrežni izvori	52
11.3. Fotografski izvori	53
11.4. Popis grafičkih prikaza	56
12. ŽIVOTOPIS AUTORA.....	58

1. UVOD

Perivoj bastion Citadela u Zadru jedan je od nekoliko perivoja zadarskog Poluotoka. Smješten na krajnjem jugu Poluotoka. Bastion Citadela bio je dio obrambenih utvrda grada Zadra koju su izgradili Mlečani na starim srednjovjekovnim fortifikacijama, u svrhu zaštite od Turaka. Projekt perivoja nastao je 1906. godine u sklopu uređenja liceja sv. Dimitrija (viši ženski zavod). Prostor je uređen drvodredima piramidalnih čempresa, zelenim površinama i šetnicama. Od tada perivoj je više puta mijenjan. No, tragovi perivoja vidljivi su i danas.

Premda aktivno korištenje Perivoja nije vidljivo, njegove zelene su površine i zelenilo postojani, ali neodržavani. Prostor je neugledan i zapušten, bez urbane opreme. To pridonosi daljnjem obezvrjeđivanju i nagrđivanju prostora, iscrtavanju grafita po zidovima, demoliranju ograde i sl. Iako trenutno zapušten, s obzirom na to da se nalazi na visokovrijednim srednjovjekovnim bedemima, a s njega se pruža pogled na Zadarsku rivu i Zadarski kanal, Perivoj ima visoku vrijednost i velik potencijal.

Unazad nekoliko godina Grad Zadar radi na poboljšanju izgleda i atraktivnosti urbanističke strukture te revitalizira pojedine dijelove kao što su Nova riva, obnovljeni Perivoj kraljice Jelene Madijevke, Rimski forum, Kneževa palača i pojedine važne građevine. Tako je na red došao i Perivoj bastiona Citadela. U kolovozu 2015. godine Grad Zadar raspisuje natječaj za izradu idejnog urbanističko–arhitektonskog rješenja njegova uređenja. Taj natječaj, odnosno njegovi problemi i ciljevi uređenja, kao i smjernice uređenja, upotrijebit će se kao osnovno polazište za izradu idejnog rješenja. Cilj ovog rada jest predložiti 3 različita koncepta krajobraznog uređenja.

1.1. Problem rada

Prostor perivoja danas je neuređen i zapušten, što je posljedica njegova višegodišnjeg neodržavanja. Vidikovac pruža atraktivnu vizuru na Zadarsku rivu i akvatorij, međutim, u prostoru je vidljiv nedostatak sadržaja – urbana oprema, rasvjeta, pješačke staze i dr. Prostor perivoja vidljivo zahtijeva obnovu, pri čemu je najveći problem rada usuglasiti zahtjeve Grada Zadra – u želji za transformacijom prostora u kazališnu i atraktivnu pozornicu za vrijeme turističke sezone, te konzervatorske struke – u zalaganju za očuvanjem povijesne matrice.

1.2. Cilj rada

Prateći osnovne uvjete urbanističko–arhitektonskog natječaja, cilj ovoga rada jest osmisliti krajobrazno rješenje uređenja šireg obuhvata bastiona Citadela koje će riješiti uočene probleme prostora, uzimajući u obzir njegovu povijesnu matricu te uvažavanje konzervatorskih smjernica i krajobraznih uvjeta.

1.3. Materijali i metode rada

U svrhu upoznavanja s problematikom prostornih problema prikupljena je i analizirana dostupna literatura o Perivoju bastiona Citadela, zatim tekst i dokumentacija raspisanog urbanističko–arhitektonskog natječaja raspisanog 2015. godine, te druga povijesna i konzervatorska dokumentacija.

Metode rada obuhvaćaju odlazak na teren (koji se odvio u dva navrata), terenski rad (fotografiranje i skiciranje terena), analizu literature, izradu inventarizacija i analiza terena, definiranje problema i ciljeva, osmišljavanje projektnog programa te, na kraju, izradu oblikovnih rješenja.

Prvi posjet odvio se izvan turističke sezone, u studenom 2015. godine, a drugi u kolovozu 2016. godine, pri čemu je fotografijama zabilježeno postojeće stanje Perivoja u dva različita godišnja doba. Inventarizacija je obuhvatila postojeće stanje vidikovca, kavalira, ostataka zelenih površina perivoja te neposredno okruženje samog perivoja. Nakon inventarizacije, izrađene su analize terena (postojeće zelenilo, komunikacije, vanjski utjecaji, vizure) u svrhu izrade krajobraznog projekta, služeći se istodobno raznim računalnim alatima (AutoCad, Photoshop, InDesign, Adobe Acrobat Pro). Analize terena rezultirale su jasnim definiranjem problema i ciljeva prostora, što je pak pomoglo u izradi projektnog programa za Perivoj

bastiona Citadele. Izrada projektnog programa dala je polazište u kreiranju oblikovnih koncepata.

Oblikovni koncepti temelje se na tri različite metode obnove: rekonstrukcija, revitalizacija i novi perivoj s povijesnim reminiscencijama (Šćitaroci, 1992, 133-137). Prema istom autoru rekonstrukcija je metoda zaštite i obnove perivoja tada kada nemamo dovoljno autentičnih grafičkih i pisanih izvora, nego viziju dobivamo na osnovi analize postojećeg stanja i poznatih povijesnih izvora te komparacijom sa sličnim perivojima iz istog vremena. Sljedeća metoda obnove, revitalizacija, podrazumijeva vraćanje života u napuštene i zapuštene objekte, u njihove vrtove i perivoje time što im vraćamo prvobitnu ili novu primjerenu funkciju. Međutim, njome ne smijemo dovesti u pitanje osnovni karakter i kvalitetu povijesne krajobrazne arhitekture (Šćitaroci, ibid.). Šćitaroci nadalje navodi kako javnim prostorima revitalizacijom ne možemo vratiti duh vremena u kojemu su nastali jer pripadaju prošlom vremenu, drukčijem političkom i društvenom sistemu, stoga ih moramo na neki način osuvremeniti i prilagoditi svakodnevnom životu. Samo perivoj koji ima jasno određenu funkciju o kojem se netko brine i za koji je osiguran novac za održavanje može se spasiti od propadanja (Šćitaroci, ibid.). Dok novi perivoj s povijesnim reminiscencijama direktno ne pripada pod zaštitu povijesnih perivoja, oni uvelike pridonose očuvanju i afirmaciji tradicionalnog karaktera vrtnih prostora (Šćitaroci, ibid.).

2. POVIJESNI RAZVOJ

2.1. Bastion Citadela

Citadela je mletačka utvrda nastala na starim srednjovjekovnim fortifikacijama u svrhu zaštite od Turaka. Polovicom 16. stoljeća inženjer za vojnu izgradnju Mletačke Republike Michele Sanmicheli bio je zadužen za novi plan fortifikacijskog sklopa. U sklopu tog novog plana nastao je bastionski potez u čijem je sastavu bio Ponton, današnji Perivoj kraljice Jelene Madijevke, Kopnena vrata i jugoistočni obrambeni bedem koji se naslanja na Citadelu (otkuda i potječe jedinstveni naziv i za Citadelu i za sam bastion), te sama utvrda Citadela. Obrambena fortifikacija stoljećima je odvrćala osvajače; jer, zahvaljujući i njoj, od križarskog osvajanja Zadra 1202. godine naovamo, Zadar nije bio osvojen. Tijekom godina, bastion se nasipavao i stalno povećavao u svrhu prilagođavanja novim vojnim tehnikama i potrebama.

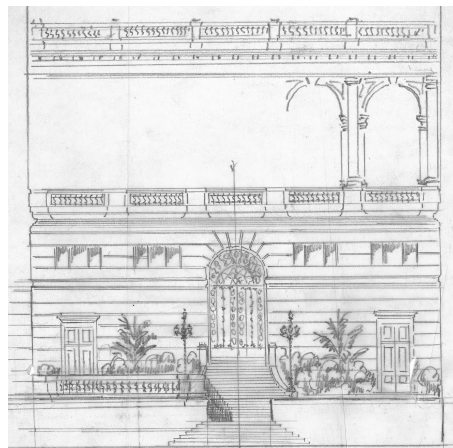
“Krajem 18. stoljeća na nasipu renesansnog bastiona izgrađeni su novi zemljani nasipi obzidani kamenom – kavaliri – koji su služili kao platforma za topove. Danas su vidljivi pokosi kavalira s južne strane, i dio sa zapadne strane bastiona. Pretpostavlja se da se povišeni dio kavalira koji je izgrađen na središnjem dijelu bastiona Citadela nalazi ispod betonskih tribina izgrađenih krajem 20. stoljeća” (Šaran, 2014.).

Carskim dekretom 1868. godine Zadar je proglašen otvorenim gradom, pri čemu bastion Citadela gubi svoju obrambenu namjenu. Do 1900. godine grad se intenzivno razvija, grade se stambene i javne zgrade, a prostor rive gradi se do samog bastiona. Budući da je taj dio prostora dijelom ostao neizgrađen, austrijsko Namjesništvo Dalmacije odlučilo je na bastionu sagraditi ženski internat pod nazivom Licej sv. Dimitrija (Šaran, 2014.).

Početak 20. stoljeća Namjesništvo Dalmacije raspisalo je natječaj za izgradnju ženskog internata na bastionu Citadele, na istočnom dijelu rive (Petricioli, 2011.). Isti autor u daljnjem tekstu navodi kako u siječnju 1901. godine stiže 21 projekt iz cijele Austro-Ugarske Monarhije te je od pristiglih projekata odabran projekt bečkog arhitekta Karla Susana. Njegov projekt obuhvaćao je sklop zgrada internata koji je uklopio u već postojeći niz četverokatnica uz obalu. Sklop zgrada tvorilo je slovo “L”, a sastojale su se od dviju glavnih zgrada – škole i doma za stanovanje, te prateće zgrade i kapelice, okomito na glavne zgrade. Na taj način zgrade su zatvarale bastion s južne i zapadne strane, pri čemu je stvoren omeđen privatni prostor na kojemu je podignut internatski perivoj. Zgrada škole i zgrada doma orijentirane su

prema moru, a između njih izgrađen je dvokatni prolaz s otvorenim arkadama i malim ulaznim vrtom (Slika 1.). Gradnja internata započela je u sredinom 1901, a trajala do 1906. godine (Petricioli, 2011.).

“Prema projektu vrt je ograđen kamenom ogradom (balustardom). Sa strane, uza zgrade nalazila su se dva pilona s polustupovima i vazama na vrhu, a u sredini je bio svečani vrtni ulaz. Ispred i kroz sam vrt vodile su, a i sada vode lijepe lepezaste stube” (Petricioli, 2011.).

Slika 1. Nacrt pročelja Liceja sv. Dimitrija (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

2.2. Oblikovanje perivoja

U sklopu internata projektiran je i perivoj na nasipu bastiona Citadele. Bastion je bio sagrađen još 1574. godine, a njegov se nasip kontinuirano povećavao, pri čemu je 1764. godine u sredini bastiona nastao već spomenuti podzidan nasip nazvan cavaliere (kavalir), u prijevodu jahač (Petricioli, 2011.). Iako su kavaliri služili kao platforma za topove ovaj je kavalir dva stoljeća kasnije iskorišten za vidikovac.

Iz starih očuvanih razglednica (slika 2. i 3.), uočljivo je kako perivoj nije podignut zajedno s izgradnjom internata, već nakon toga. Razglednice prikazuju samo zgrade, pri čemu svojim volumenom i visinom zgrade iskaču–strše nad bedemima.

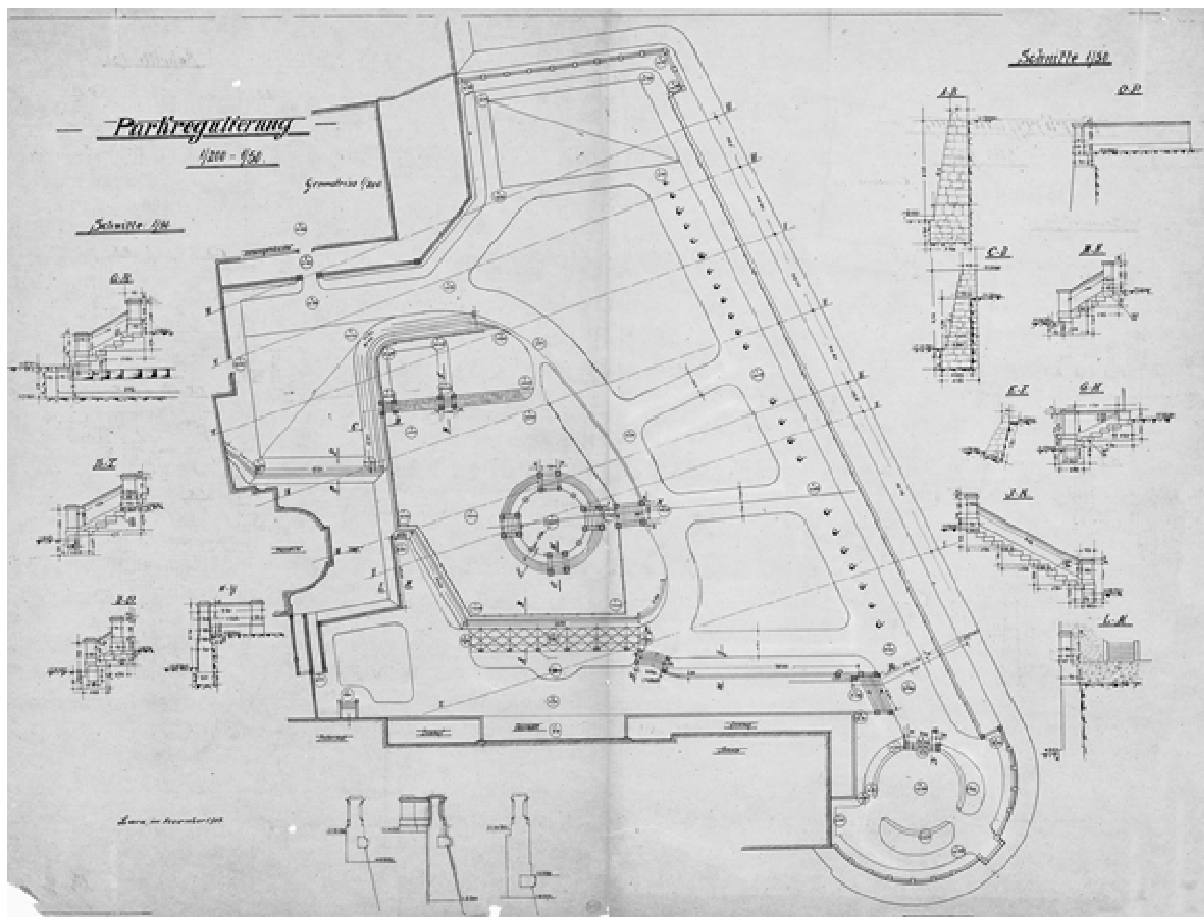

Slika 2. Talijanska razglednica iz prve polovice 20. st. prikazuje Licej sv. Dimitrija sa zapadne strane prije podizanja Perivoja (Nasadi, 2013)

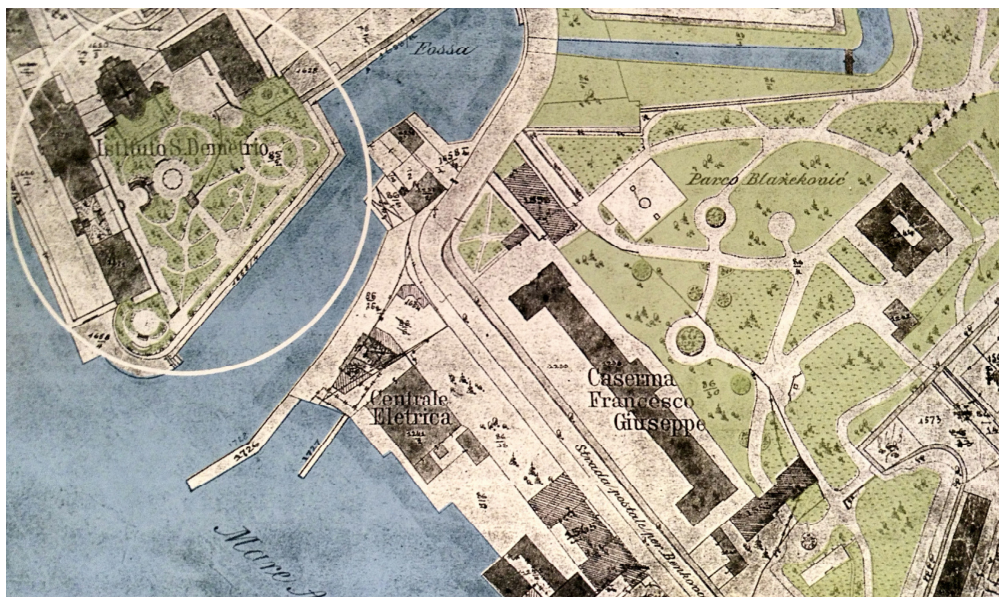

Slika 3. Razglednica sv. Dimitrija iz prve polovice 20. st. s istočne strane, uočava se mlada vegetacija – nakon podizanja Perivoja (preuzeto iz facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

U priloženim izvorima raspisanog arhitektonsko–urbanističkog natječaja nalaze se dva nacrti Karla Susana iz 1905. godine. Prema proučavanoj literaturi nigdje nije pronađeno koja od ta dva nacrti su zaista izvedena. Petricioli u svojoj knjizi *Zadarski vrtovi i perivoji* opisuje situaciju iz nacrti I. (slika 4.) te time zaključujemo kako je upravo to izvedeno rješenje. Međutim u njezinoj knjizi također pronalazimo i djelomičnu talijansku kartu zadarskog Poluotoka (slika 5.) koja obuhvaća Perivoj sa oblikovnim formama iz nacrti II. (slika 8.) pri čemu ga Petricioli uopće ne spominje. Iako to nije jedini dokaz pronađenih takvih karata, ne možemo zaključiti zašto je taj drugi nacrt preuzet i je li možda takvo uređenje perivoja bilo izvedeno za vrijeme Italije 1921.–1943.

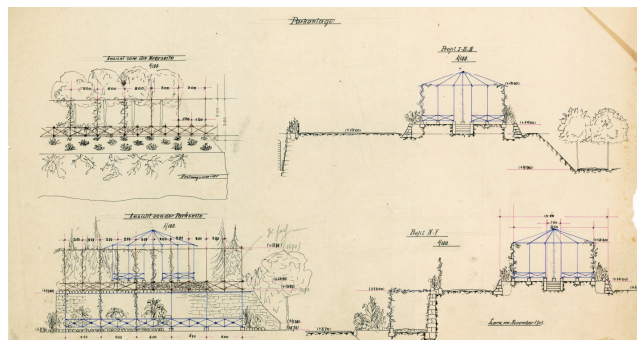
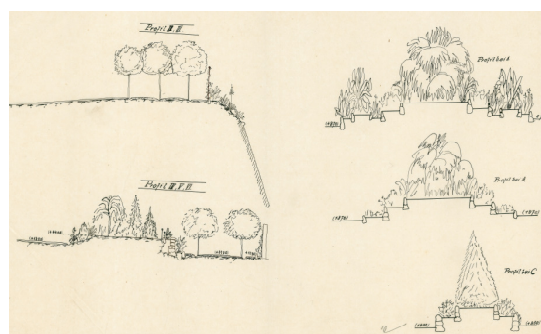
Slika 4. Nacrt I. Perivoja iz 1905. godine za vrijeme Austro–Ugarske vladavine (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

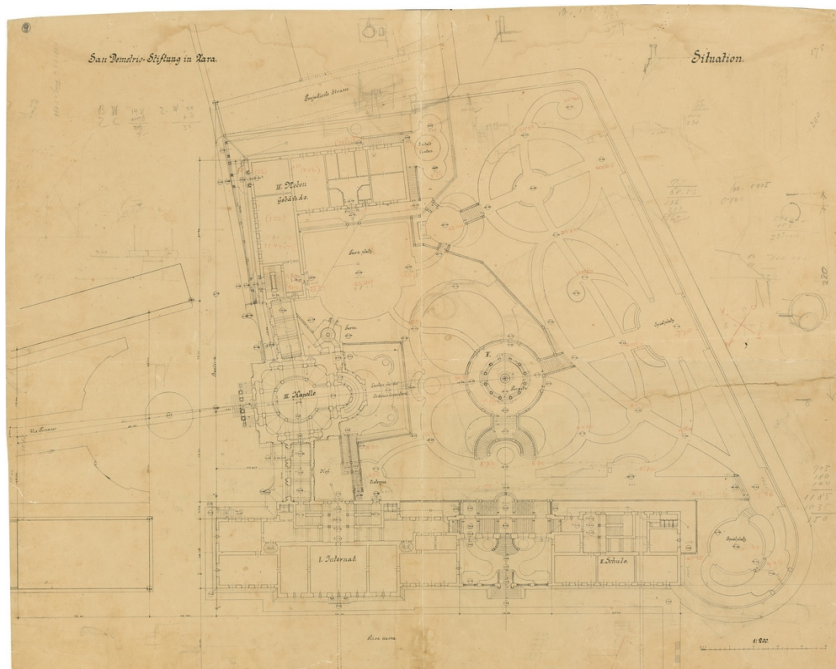
Slika 5. Talijanska karta iz I. polovice 20. st. (Petricioli, 2011.)

Oblikovni je koncept nacrtu I. osmišljen u geometrijskoj formi s trapezoidnim zelenim površinama. Jedna od glavnih komunikacija jest promenade uz rub bedema koji vodi do klimaksne točke kompozicije – vidikovca. Prateći gradski bedem, vidikovac poprima kružnu formu.

Na ravnom dijelu bastiona, na istočnoj strani, uređene su tri velike zelene površine koje imaju pogled na lučicu Fošu i prema Kopnenim vratima, te jedna trapezna, na samom sjeveru (Petricioli 2011.). Prema Petricioli, istočni rub bastiona zasađen je drvodredom piramidalnih čempresa, dok je parter zasađen raznim vrstama grmlja slobodnog rasta, a sama kosina bastiona izvan ograde zasađena je cvatućim trajnicama i jukama. Nadalje, Petricioli navodi kako je između ograde i triju zelenih površina zasađen drvodred bjelogorice za koji je prema starim razglednicama ustanovljeno da je zasađen dosta kasnije od ostalih biljaka. Na kavaliru je izgrađen paviljon s prilaznim stubama na četiri strane, a uz njegov podzid sagrađena je pergola, i uz nju gredica s ukrasnim grmljem (slika 6. i 7.) (Petricioli, 2011.).

Slika 6. Presjek paviljona i pergole s ukrasnim grmljem (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)Slika 7. Presjeci i pogledi iz nacrtu 1905. godine (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Oblikovni koncept nacrtu II. (slika 8.) osmišljen je u blagim vijugavim i cirkularnim formama iz kojih se mjestimično granaju manje cirkularne zone. Iz paviljona spuštaju se dva stubišta: jedno koje vodi na glavnu šetnicu uz bedem, a drugo lepezasto, prema ulazu u Licej sv. Dimitrija.

Slika 8. Nacrt II. Perivoja iz 1905. godine za vrijeme Austro-Ugarske vladavine (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Na karti razaranja Zadra za vrijeme II. svjetskog rata (slika 9.) vidi se kako je internat sv. Dimitrija oštećen tijekom bombardiranja. S obzirom da danas u perivoju nema vidljivih ostataka struktura iz oba nacrtu, velika je vjerojatnost da je i sam perivoj pretrpio posljedice bombardiranja koje onemogućavaju da se očita je li drugi nacrt ikada bio izveden.

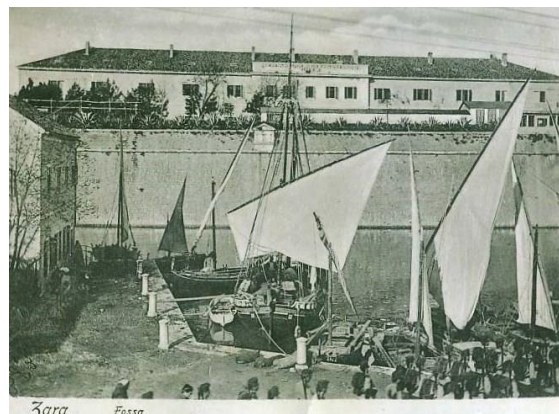

Slika 9. Karta razorenih dijelova Poluotoka nakon bombardiranja u II. svjetskom ratu (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

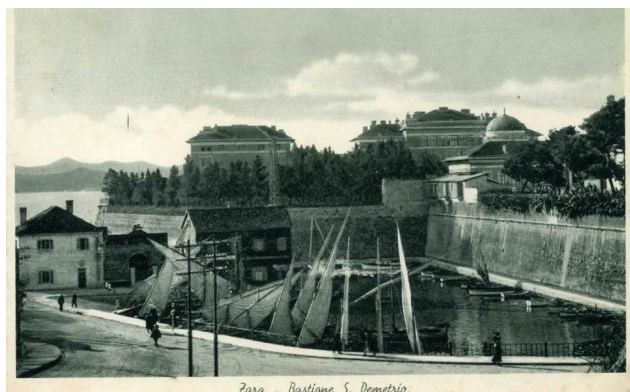
Jedini dostupni podaci o uskom i izduženom dijelu prostora uz bedem (zeleni pojas bedema) jesu oni iz pronađenih starih razglednica. Na staroj razglednici iz 1901. nema vidljive vegetacije na tom području (slika 10.), dok se na razglednici iz prve pol 20. st. (slika 11.) vidi kako je prostor bio uređen i zasađen biljem. Vidljiv je dugačak niz agavi uz sami rub bedema, nema drvoreda čempresa, ali uočavaju se šest stabla pinije (slika 12., 13.) koja postoje i danas.

Slika 10. Razglednica iz 1901. godine (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

Slika 11. Razglednica iz prve pol. 20. st. prikazuje niz agavi uz rub bedema (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

Slika 12. Razglednica iz 20-ih godina (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

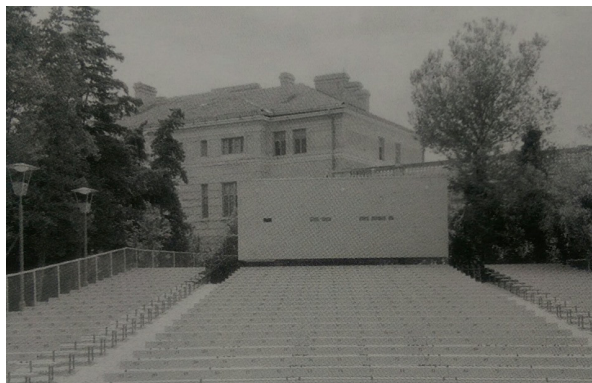

Slika 13. Razglednica iz 20-ih godina (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

Nakon završetka II. svjetskog rata opširnih dokumentacija o perivoju nema, osim malobrojnih fotografija iz privatnih kolekcija stanovnika grada Zadra. Slika 14. iz 1958. godine prikazuje američki komandni most tankera Esso London I., tzv. kapetanski most Pomorske škole za praktično vježbanje učenika, a slika 15. prikazuje kino gledalište iz 60-ih godina koje se tamo zadržalo do približno polovice 70-ih godina.

Slika 14. Slika vidikovca iz 1958. godine (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

Slika 15. Kino u perivoju 60-ih godina (preuzeto iz facebook grupe "Stare razglednice i fotografije Zadra")

Slika 16. Fotografija bilja prema kojima su determinirane biljne vrste (preuzeto iz Nasadi, 2013.)

Slika 17. Fotografija bilja prema kojima su determinirane biljne vrste (preuzeto iz Nasadi, 2013.)

Kako izvedbeni plan sadnje nije sačuvan, biljke su prepoznate na crtežima i sačuvanim razglednicama (slika 16. i 17.). Biljke koje botaničari i Petricioli prepoznaju na slikama jesu: čempresi, palme žumare, oleandri, bagremi, japanske sofore, juke, ginko, fotinija, tisa i božikovina (Nasadi, 2013.).

Krajem 20. stoljeća započelo je istraživanje bastiona Citadele, pri čemu su pod nasipom nađeni vrijedni ostaci srednjovjekovne utvrde (Petricioli, 2011.). Petricioli 2011. dalje navodi kako su ti ostaci konzervirani i uklopljeni u sklop Doma hrvatske mladeži, no istraživanje i iskapanja smanjila su površinu perivoja te su stradala mnoga stabla. Osim toga u središnjem dijelu, ispred kavalira, napravljen je košarkaški teren i betonske tribine (Petricioli, 2011.). Perivoj sadrži mnoge prostorne kvalitete pri čemu je velika šteta što se vrtna arhitektura tog prostora nije očuvala.

2.3. Zadarski zeleni vijenac

Prvi javni gradski perivoj podignut je u prvoj polovici 19. stoljeća na tadašnjem najvećem bastionu – Grimani (današnji Perivoj kraljice Jelene Madijevke) (Petricioli, 2011.). Ubrzo nakon njega i na drugim su bastionima (Moro, Forte, Citadela) podignuti perivoji koji su oko gradske jezgre formirali zeleni vijenac. Gradski perivoj bio je podignut 1829. godine dok je Zadar još bio grad–tvrđava, a ostali su perivoji podignuti nakon 1868. godine, kada je Zadar proglašen otvorenim gradom (Petricioli, www.nasadi.hr). Gradski perivoj nastao je u doba romantizma, a podigao ga je tadašnji vojni upravitelj grada *barun* Franz Luwig von Welden (Majnarić, 2004, 66-73). Nadalje isti autor navodi kako je Welden bio botaničar, porijeklom iz bavarske, kojega su zanimala strane kulture i biljke dalekih krajeva, stoga je Dalmacija za njega bila egzotična zemlja. Welden je tako poklonio gradskoj javnosti perivoj prepun dalmatinske flore. Unutar perivoja sačuvao je brežuljak s kojeg se pružao pogled na more i okoliš, te su u njemu često bila organizirana događanja u perivoju (Majnarić, 2004, *ibid.*).

U proljeće 1864. godine, u nizu prema gradskoj luci, podignut je perivoj na bastionu Moro pod nazivom “Mali perivoj”. Prema Majnariću (2004, *ibid.*), to je bio umjetni brežuljak na kojem su staze vodile sve do vrha, a na zapadnoj strani bastiona nalazila su se dva osmerokutna paviljona u kojima se posluživala kava. Perivoj podigla obitelj Cosmacendi, u kojem je trinaest godina kasnije sagradila kuću (današnji Muzej antičkog stakla). Kasnije je na bastionu izgrađena tvornica likera (današnji Narodni list) (Majnarić, 2004, *ibid.*).

Na sljedećem bastionu u nizu, sv. Roko, podignut je perivoj 1869. godine. (Majnarić, 2004, *ibid.*). “Podigao ga je tadašnji namjesnik Dalmacije vitez Ivan Wagner pa je perivoj po njemu dobio i ime. Perivoj je bio podijeljen okomitim stazama na četiri dijela, a u sredini se nalazila okrugla čistina. Po perivoju su posađena stabla, a uz staze i uz rub bastiona postavljene su klupe s kojih se pružao lijep pogled na luku. Godine 1936. bastion je znatno skraćen zbog izgradnje prometnice uz luku” (Majnarić, 2004, *ibid.*).

Treći bastion u nizu bio je bastion sv. Dimitrija koji je srušen 70-ih godina 19. stoljeća, stoga na njemu nije podignut perivoj (Majnarić, 2004, *ibid.*).

Zadnji perivoj u nizu prema luci nalazio se na polubastionu Kaštela, čineći tako Muraje¹. Vjeruje se da je podignut zajedno s perivojem na Trgu tri bunara, oko 1880. godine. Prema

¹ Muraji – (lat. murus – zid) šetalište na Zadarskim gradskim zidinama popraćeno najstarijim drvoredom crnika (*Quercus Ilex*) koje su prvi put spominjane 1857. godine.

Majnariću (2004, ibid.), njime je stvorena promenade cijelom sjevernom stranom Poluotoka uz luku, od Trga pet bunara do Trga tri bunara.

Događaj koji je uvelike utjecao na gradske bedeme dogodio se 1907. godine, kada je srušena kortina – zid između bastiona Grimani i bastiona Moro, tj. Gradskog perivoja i Malog perivoja. (Petricioli, www.nasadi.hr). Nadalje Petricioli navodi kako je rušenje zida započelo u svrhu osiguranja novog kolnog prilaza središtu grada. Time je Gradski perivoj izgubio vezu s drvoredom na gradskim bedemima i manjim perivojima na bastionima koji su bili omiljena gradska promenade i logičan nastavak šetnje po gradskom perivoju.

Nakon II. svjetskog rata, na mjestu gdje je srušena kortina podignut je perivoj Jarula (Petricioli, 2011.). Prema Petricioli (2011.), Perivoj je projektirao arhitekt Josip Budak, 1953. godine, napravivši raster staza koje su spajale frekventne ravne i betonirane staze sa sporednim popločanim stazama koje vode do odmorišta. U perivoju uglavnom prevladavaju mediteranske vrste bilja kao što su cedrovi i pinije, premda im kontrast daju poneki jablan i trešnja. Osim stabala zasađeni su i mnogi cvatući grmovi i gredice s ružama. Akcent u perivoju daje stara žardinjera, koja je nekad bila kruna fontane, a danas je u njoj posađena juka (Petricioli, 2011.).

Slika 18. Talijanska karta iz I. pol 20 stoljeća (preuzeto iz "Zadarski perivoj i vrtovi", Petricioli 2011.)

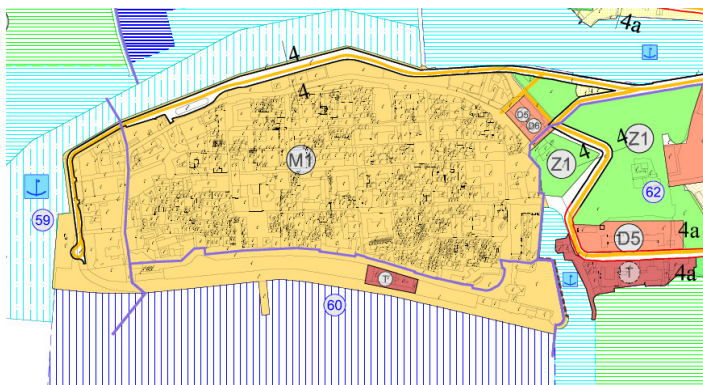
Na slici 18., osim što se uočava potez Muraja, uočava se kako su perivoj Jelene Madijevke i bastion Citadela nastavak niza koji tvori zeleni vijenac Zadra. S obzirom na to da su perivoji na Murajima bili povezani šetnicom, a oni pak prije rušenja kortine s Gradskim perivojem, ideja povezivanja s Perivojem bastiona Citadele proizašao je upravo iz činjenice da preko Kopnenih vrata postoji prolaz koji bi omogućio to povezivanje.

3. ODREDBE PROSTORNO PLANSKE DOKUMENTACIJE

Za Grad Zadar na snazi je sljedeća prostorno–planska dokumentacija:

- Prostorni plan uređenja Grada Zadra (Glasnik Grada Zadra, br.13/2016, 2/2016, 16/2011, 3/2008, 4/2004)
- Izmjene i dopune PPU Grada Zadra (Glasnik Grada Zadra 2/2016, 16/2011, 3/2008)
- Dopuna PPU Grada Zadra je (Glasnik Grada Zadra 13/2016)

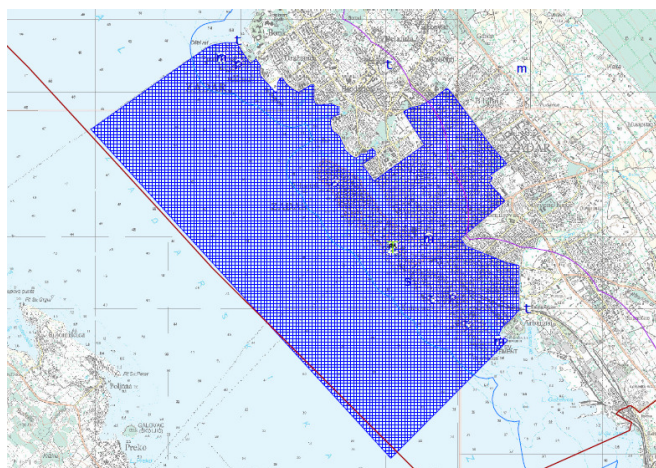
Prostornim planom uređenja Grada Zadra, na planu 5. *Razvoj i uređenje naselja – Zadar* (slika 19.) prostor bastiona Citadela nalazi se pod oznakom M1, tj. u zoni mješovite namjene, pretežito stambena. Graniči s javnom zelenom površinom – javni park pod oznakom Z1 – Perivoj kraljice Jelene Madijevske te sa zonom luke otvorenom za javni promet – lokalna luka pod oznakom L-Foša. Prostor bastiona nalazi se u zaštićenoj povijesnoj jezgri – Poluotok.

Slika 19. Isječak iz plana 5. Razvoj i uređenje naselja – namjena prostora (<http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>)

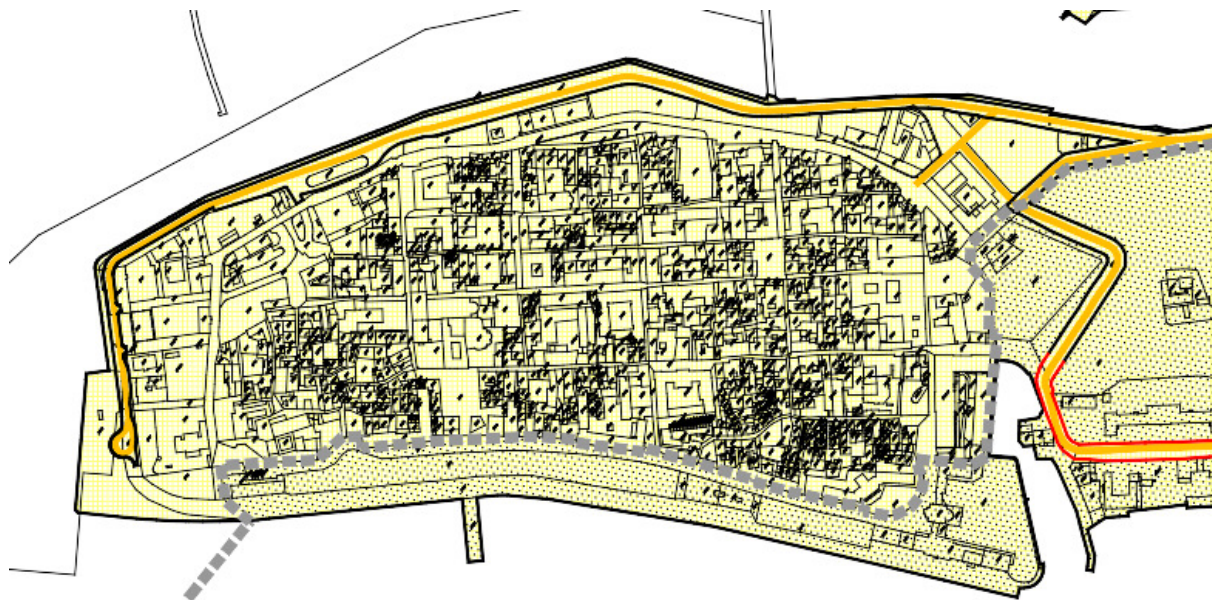
Prema članku 33. Odredbi za provođenje Izmjena i dopuna PPU Grada Zadra navedeno je da je povijesna jezgra grada Zadra – Poluotok zaštićen Zakonom o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara i upisan u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Na planu 3.2A Uvjeti za korištenje i uređenje i zaštitu prostora Zadar, Kožino, Petrčane, Crno i Babindub (slika 20.), prostor Poluotoka (time i prostor bastiona Citadele) označen je kao arheološko područje, a po pitanju povijesne graditeljske cjeline Poluotok je gradsko naselje.

Slika 20. Isječak iz plana 3.2A Uvjeti za korištenje i uređenje i zaštitu prostora Zadar, Kožino, Petrčanje, Crno i Babindub (<http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>)

Na planu 4. Građevinsko područje Grada Zadra (slika 21), kojim se određuju površine za razvoj i uređenje naselja prostor Perivoja bastiona Citadele pripada u izgrađeni dio građevinskog područja planiran za urbanu preobrazbu ili urbani sanaciju.

Slika 21. Isječak iz plana 4. Građevinsko područje Grada Zadra
(<http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>)

U poglavlju 6.2. Mjere zaštite kulturno povijesnih cjelina, u članku 103., u cilju očuvanja kulturno povijesnog nasljeđa utvrđen je popis dobara – područja i pojedinačnih građevina s određenim ili predloženim stupnjem zaštite, pri čemu su Citadela i Kompleks ženskog odgajališta sv. Dimitrija upisani pod spomenik graditeljstva pod brojevima Z-764 i Z-754.

3.1. UNESCO–va odredba

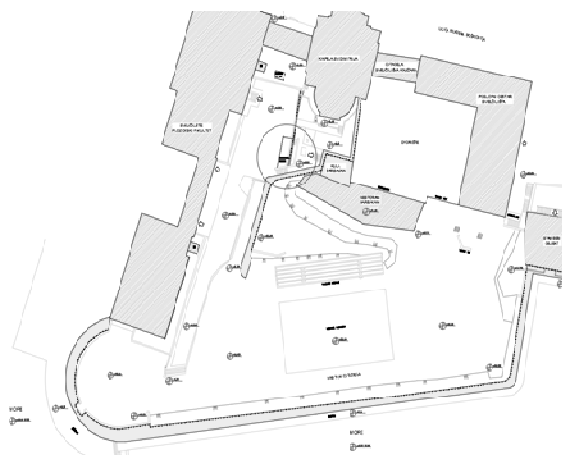
U siječnju 2016. godine, Hrvatska, Italija i Crna Gora uputile su prijedlog UNESCO-u za upis na Popis svjetske baštine transnacionalnog serijskog kulturnog dobra “Obrambeni sustavi Republike Venecije u razdoblju od 15. do 17. stoljeća”. UNESCO-v Odbor za svjetsku baštinu, na 41. zasjedanju u Krakowu, 9. srpnja 2017. godine, donosi odluku da se serijsko kulturno dobro “Obrambeni sustavi Republike Venecije od 15. do 17.stoljeća” upiše na Popis svjetske baštine. U Hrvatskoj se u popis ubrajaju tvrđava sv. Nikole u Šibensko–kninskoj županiji te obrambeni sustav grada Zadra koji uključuje bastion Citadela, što govori o vrijednosti fortifikacijskog sklopa i očuvanju namjene tog prostora (<http://www.grad-zadar.hr>).

4. KONZERVATORSKE SMJERNICE

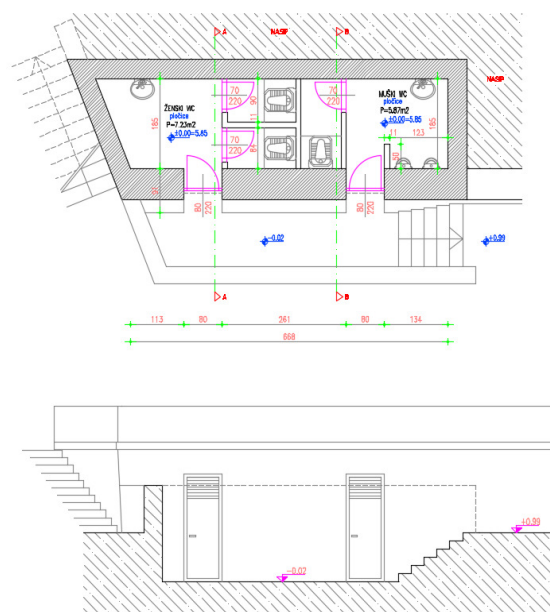
Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski je odjel u Zadru Upravnom odjelu za prostorno uređenje i graditeljstvo, 6. studenog 2014. g., propisao uvjete za projekt uređenja bastiona Citadela na k.č. 10727 k.o. Zadar (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html).

Prema propisanim uvjetima definirane su sljedeće konzervatorske smjernice:

1. ukloniti postojeće betonsko igralište i tribine na pokosu i osmisliti slobodan prostor, pri čemu se razina zemljišta ne smije mijenjati;
2. nisu dopuštene gradnje poput upuštanja površina amfiteatarskog oblika već isključivo parterno uređenje;
3. oprema za formiranje scena i gledališta mora biti mobilna;
4. Susanovi nacrti neka budu polazište, podloga i nadahnuće u kreiranju projekta, jer odražavaju duh rekreativno–kulturnog prostora;
5. ostatke kavalira treba u najvećoj mjeri sačuvati, pri čemu je potrebno očistiti ga od visokog raslinja, zidani pokos obnoviti, a pokos koji nije ozidan ostaviti zemljan, i zatravljen, te ga planirati u blagom padu na mjestu sadašnjih tribina;
6. jedini prostor za izgradnju nalazi se na depresiji između utvrde Barbakan i ostatka kavalira, te je tu moguća izgradnja pomoćnih prostorija–garderoba, sanitarni

Grafički prikaz 1. Prikaz smještaja sanitetskog čvora (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Grafički prikaz 2. Tlocrt (gore) i presjek sanitetskog čvora (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

čvor, spremište opreme i sl. (grafički prikaz 3.);

7. svu infrastrukturu potrebno je izvesti podzemno kako bi instalacije bile nevidljive;

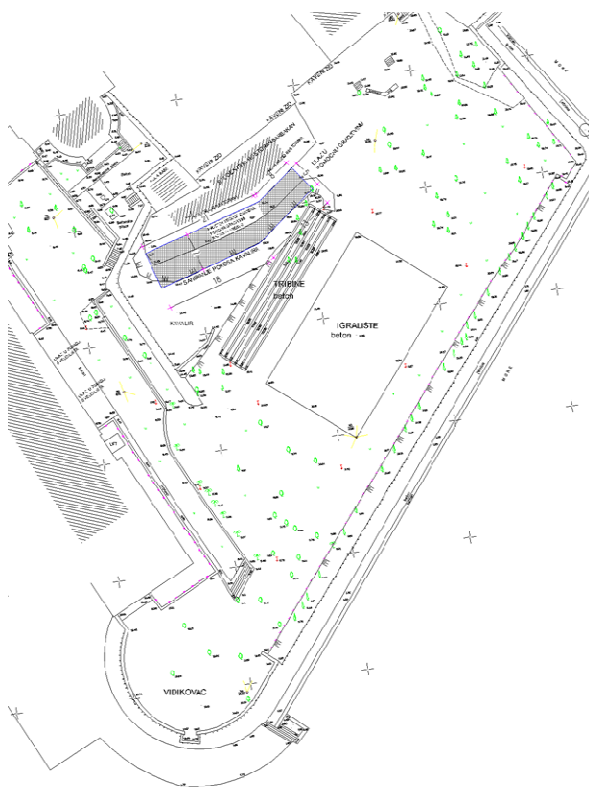
8. raslinje koje se nalazi na zemljanom pokosu, s vanjske strane bedema, nije dio izvornog planiranja perivoja te zbog otežanog pristupa nije dostupno održavanju, degradira bedeme te je estetski zagušilo zidine, a korijenje oštećuje strukturu zida te je preporuka da se sve raslinje ukloni s vanjskog pokosa, a zemljani pokos ozida opekom;

9. ogradu bastiona potrebno je odmaknuti od vanjskog ruba i postaviti je metar dalje od postojeće, a novi drvoređ formirati najmanje metar udaljen od nje;

10. stražnji prostor kapele sv. Dimitrija sadrži sanitarni čvor kojeg treba ponovno osposobiti te ga namijeniti za javni zahod (grafički prikaz 1. i 2.);

11. pristup invalidima omogućen je kroz zgradu Sveučilišta, a unutar perivoja moguće je planirati rampu između zidanog pokosa kavalira i začelja zgrade Sveučilišta;

12. glavni prilaz moguće je proširiti do sačuvanog ostatka bedema.

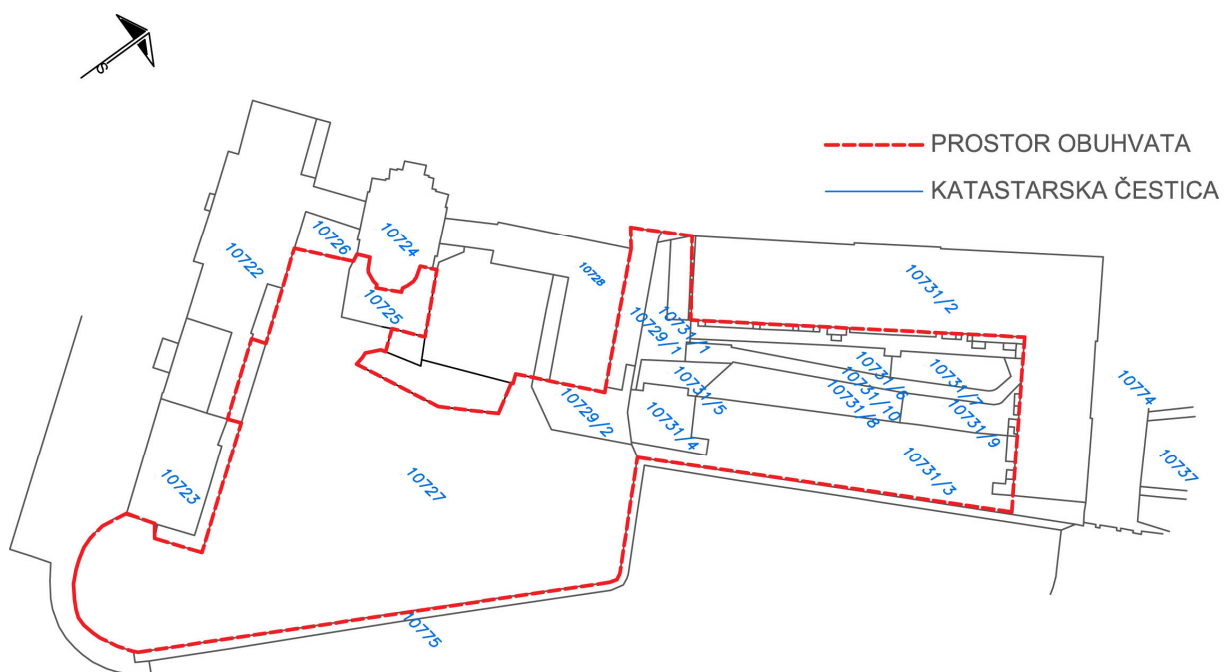
Grafički prikaz 3. Prikaz pozicioniranja pomoćne prostorije (Šaran, 2014.)

5. INVENTARIZACIJA

5.1. Granica obuhvata

Granica obuhvata (grafički prikaz 4.) uzeta je prema širem obuhvatu raspisanog urbanističko–arhitektonskog natječaja iz 2014. godine te obuhvaća prostor površine 10.930 m².

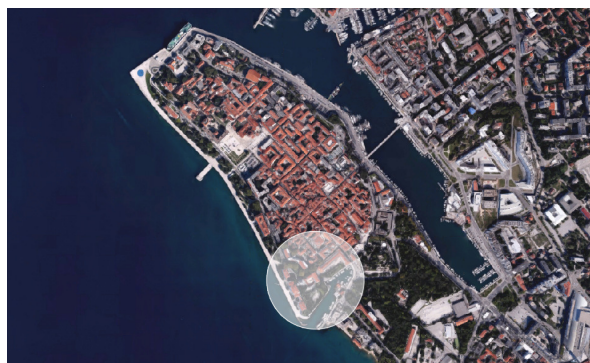
Katastarske čestice koje čine prostor obuhvata jesu k.č. 10727, 10725, 10729/1, dio 10722, 10726, 10729/2, 10731/1, 10731/3, 10731/4, 10731/8, 10731/5, 10731/6, 10731/10, 10731/7, 10731/9, sve k.o. Zadar.

Grafički prikaz 4. Prikaz katastarskih čestica koje zauzima granica obuhvata (izrađena prema Šaran, 2014.)

5.2. Urbanistička situacija

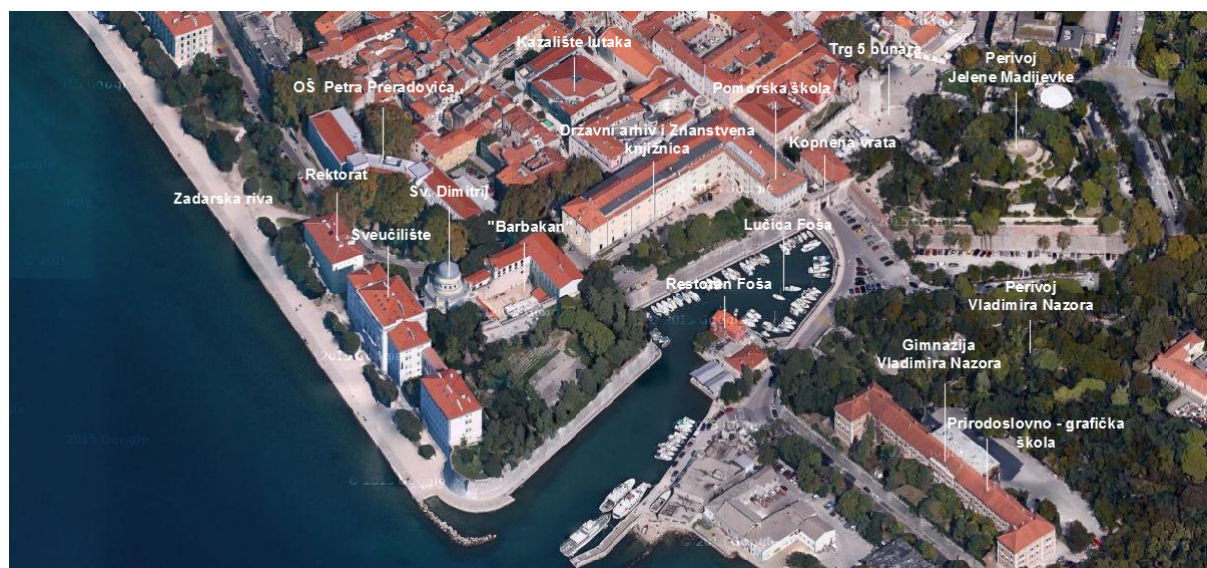
Urbanistički izgled grada određen je sačuvanim rimskim rasporedom ulica, ostacima fortifikacijskog sustava, te brojnim kulturno–povijesnim građevinama. Perivoj bastiona Citadela smješten je u staroj gradskoj jezgri na rubnom jugozapadnom dijelu Poluotoka (slika 22. i 23.). Nalazi se zapadno od Perivoja kraljice Jelene Madijevke, pri čemu ih dijele samo Koprna vrata, te sjeverno od lokalne luke, pod nazivom Lučica Foša. Oba perivoja nalaze se na srednjovjekovnim bedemima visoke kulturne i povijesne vrijednosti koji su dio granice Poluotoka. Perivoj je okružen značajnim institucijama duž zapadne, sjeverne i sjeveroistočne strane granice obuhvata. Pomorska škola nalazi se istočno, Državni arhiv i Znanstvena knjižnica sjeverno, te Sveučilište u Zadru, zapadno od obuhvata. U njegovoj neposrednoj blizini nalazi se Osnovna škola Petra Preradovića, rektorat Sveučilišta i Perivoj Vladimira Nazora (slika 24.).

Slika 22. Prikaz smještaja Perivoja bastiona Citadela (satelitski snimak –google maps)

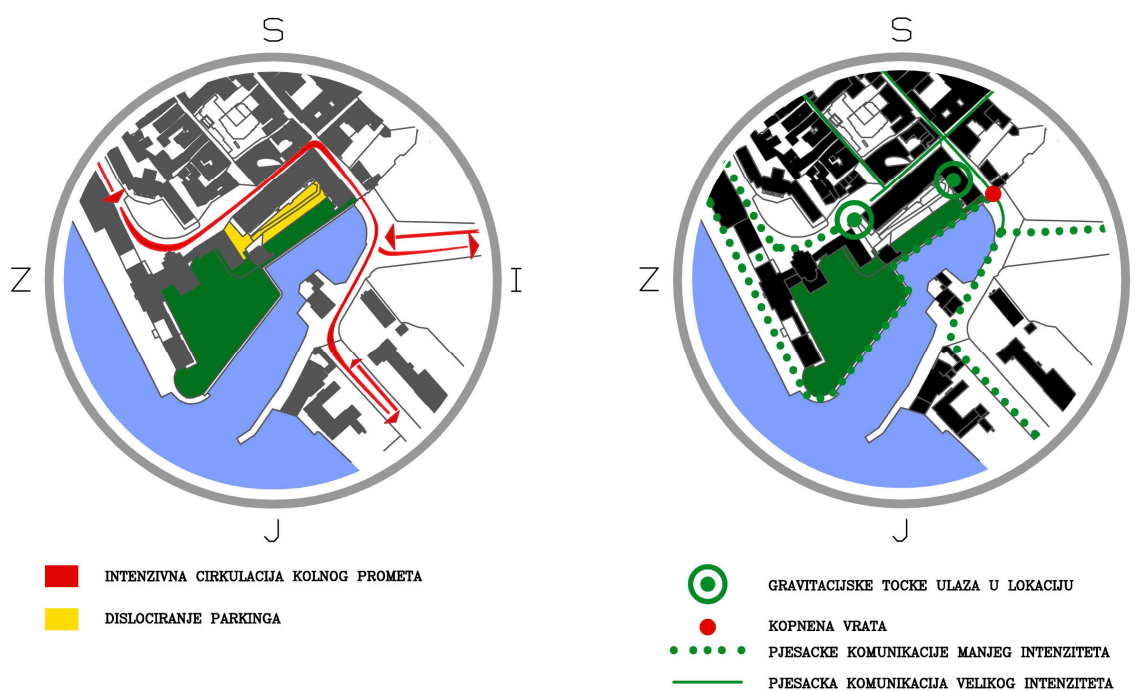
Slika 23. Avionski snimak perivoja (Šaran, 2014.)

Slika 24. Institucije i značajne lokacije koje okružuju Perivoj bastiona Citadele (google maps)

5.3. Inventarizacija komunikacija

Jedine dvije točke ulaza u lokaciju nalaze se uz glavnu prometnicu Poluotoka velikog intenziteta, ali i pješačku komunikaciju također velikog intenziteta. Kako je perivoj smješten na bedemima, njegova prednost jest visinska izoliranost od kolnog prometa, ali i nedostatak, zbog izoliranosti od pješačke komunikacije. S obzirom na to da se neposredno uz lokaciju nalaze institucije, a Koprna vrata važan je pješački ulaz u grad, koncentracija ljudi tog prostora povećana je, pri čemu je nužno stvaranje estetski privlačnog prostora ispred dvorišta Znanstvene Knjižnice koja je trenutno parkirališni prostor. Stoga se predlaže dislociranje parkinga i krajobrazno uređenje tog prostora.

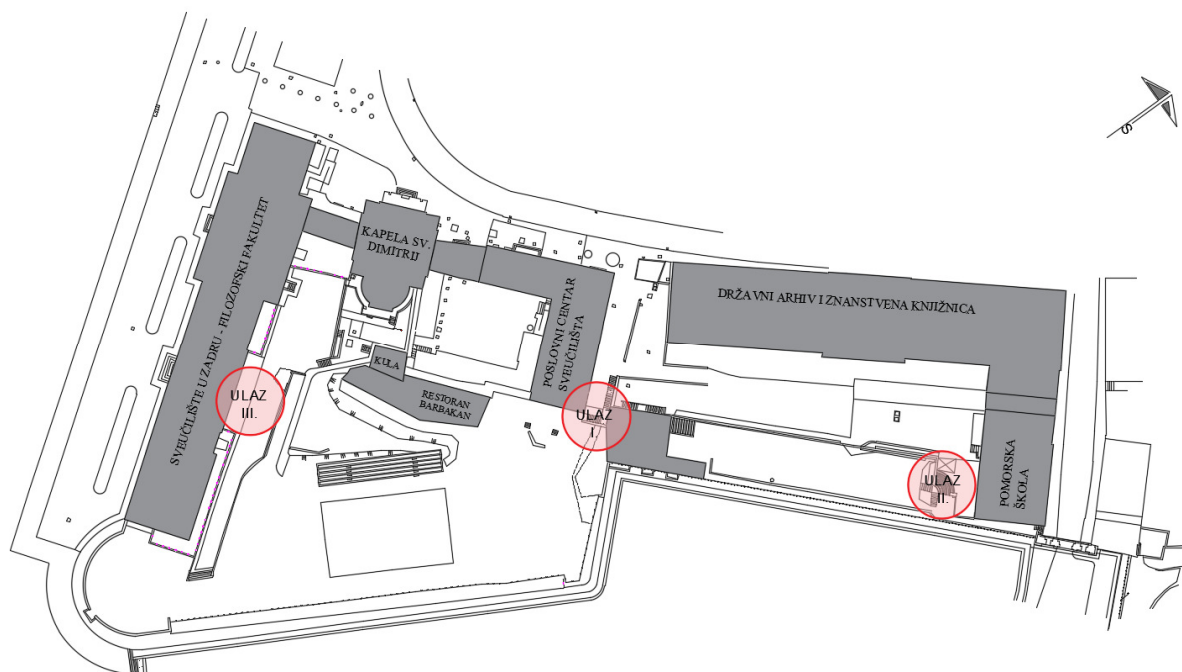
Grafčki prikaz 5. Inventarizacija kolnog prometa

Grafčki prikaz 6. Inventarizacija pješačkih komunikacija

Ideja koja se dugi niz godina otvarala i razvijala jest da se Perivoj kraljice Jelene Madijevke i Perivoj bastion na Citadeli – preko Koprnenih vrata – povežu mostom. Jer, kako za Narodni list kažu iz Gradske Uprave, “druga faza uređenja bastiona Citadela jest povezivanje Perivoja Citadela s prostorom neposrednog okruženja – dvorištem Znanstvene knjižnice, Državnog arhiva i Pomorske škole, te povezivanje s Perivojem kraljice Jelene Madijevke otvaranjem kontroliranog prolaza preko Koprnenih vrata” (Gradska Uprava Zadar, 2014., www.narodni-list.hr). Premda je izvođenje povezivanja ta dva perivoja upitno, ipak, iz Gradske Uprave smatraju: “cilj je otvaranje prolaza preko Koprnenih vrata te je stoga nužno povezivanje katastarske čestice 1073/3 k.o. Zadar sa perivojem bastion Citadela” (Gradska Uprava Zadar, 2014., www.narodni-list.hr).

5.4. Postojeće stanje perivoja

Prostor perivoja na Citadeli definiran je bedemom Citadele na jugoistočnoj strani i zgradama koje ga okružuju. Inventarizacijom ulaza (grafički prikaz 7.) utvrđena su tri ulaza: na sjevernoj strani nalazi se glavni ulaz koji omogućuje pristup javnosti (ulaz I), na istočnoj strani (ulaz II), i na zapadnoj strani od strane fakulteta (ulaz III). Glavni pristupni ulaz vrlo je uzak i neuočljiv (slika 25.), okružen kontejnerima koji dodatno nagrđuju ulazni prostor. Ulaz II. (slika 26.) vodi na zeleni pojas bedema koji je zatvoren od strane vlasnika–stanara. Ulaz III. je privatni ulaz Sveučilišta i dostupan je samo njegovim studentima i zaposlenicima pri čemu nije uočeno korištenje tog ulaza.

Grafički prikaz 7. Inventarizacija ulaza

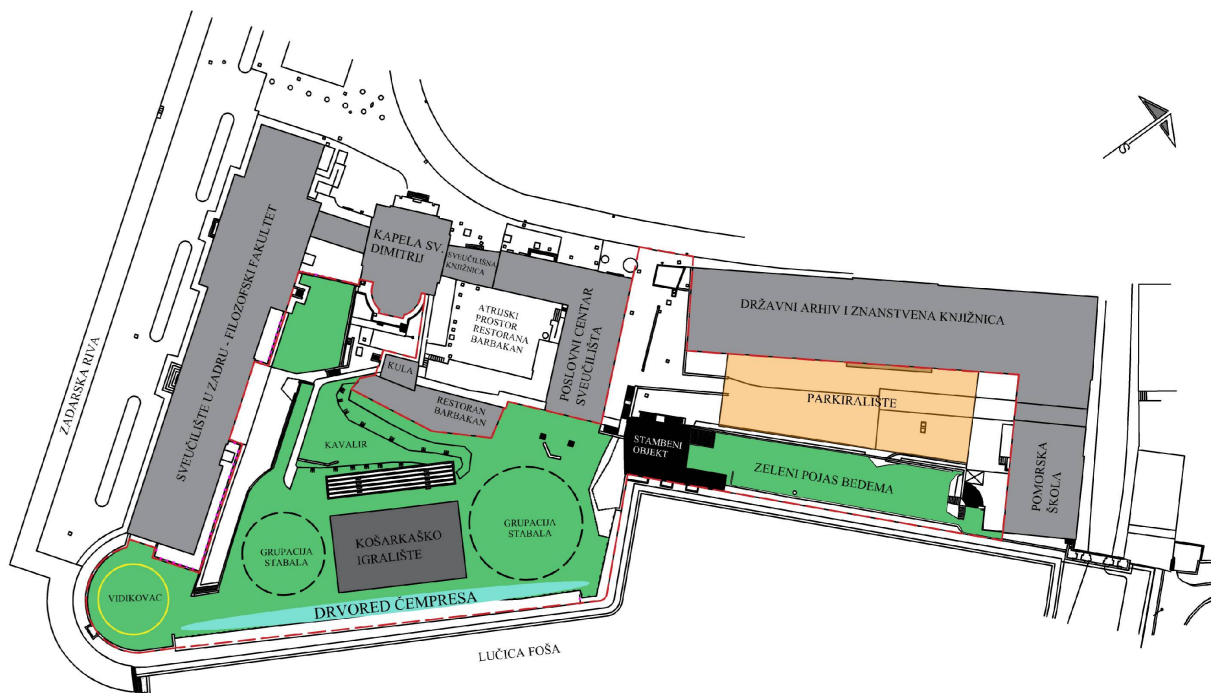

Slika 25. Glavni ulaz

Slika 26. Istočni ulaz

Inventarizacijom (grafički prikaz 8.) unutar perivoja definirana je otvorena površina na kojoj se nalazi košarkaško igralište. Njegovo gledalište nalazi se na kavaliru u obliku betoniranih tribina (slika 27.). Košarkaško igralište okružuju dvije veće grupacije drveća, dok je rubna granica perivoja uz bedem zasađena drvoredom piramidalnih čempresa. Drvored piramidalnih čempresa usmjerava na vidikovac s kojeg se pruža pogled na zadarski akvatorij i rivu.

Grafički prikaz 8. Inventarizacija perivoja

Prostor između kavalira i vidikovca vodi prema Sveučilištu gdje se nalazi Sveučilišni pristup (slika 28.). Cjelokupan prostor upušten je za pet stepenica tj. 1 metar visinske razlike. Prilaz je uzak i izdužen te okružen Sveučilištem sa zapadne strane, i vegetacijom (palmama) s istočne.

Slika 27. Prikaz tribina i košarkaškog igrališta

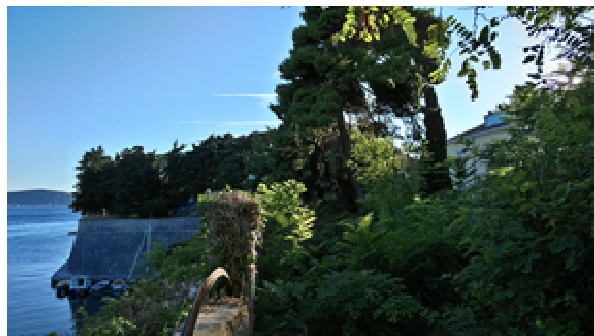

Slika 28. Sveučilišni prilaz

Prostor iza kapele sv. Dimitrija (slika 29.) neosvijetljen je, bez sadržaja i bez otvorenog pogleda, pri čemu je vidljivo kako je taj prostor nesiguran i neiskorišten.

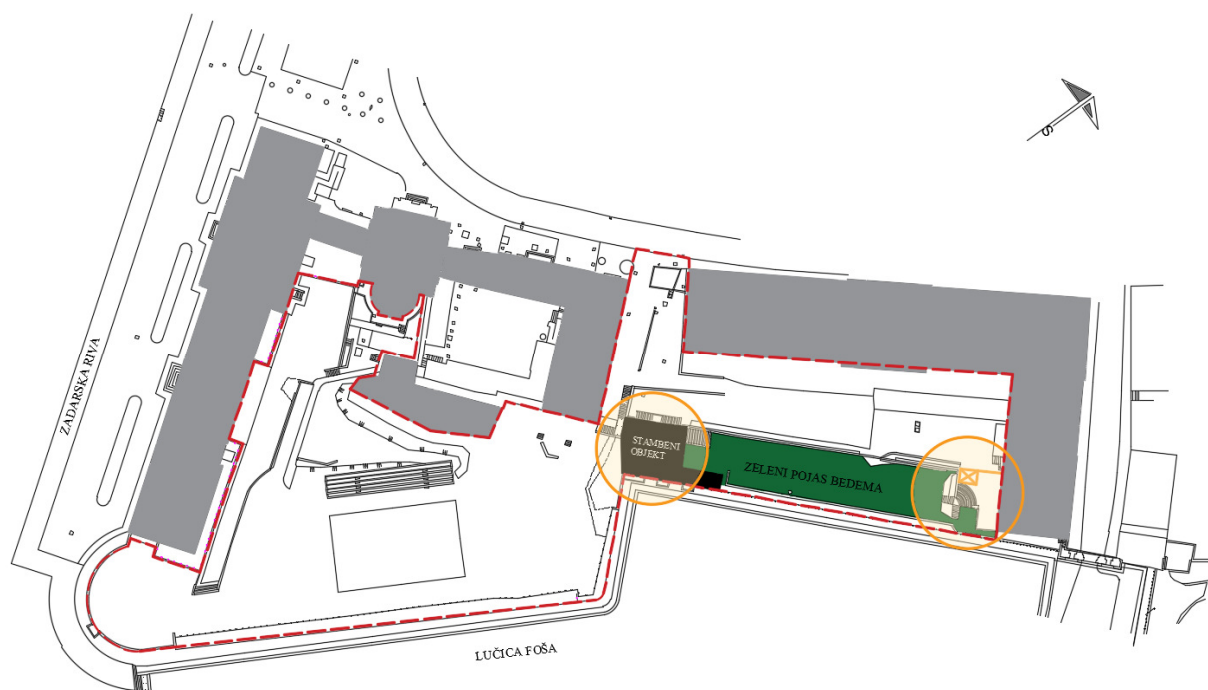

Slika 29. Prostor ispod Kule Barbakan

Slika 30. Zarastao zeleni pojas bedema

Zeleni pojas bedema, nedostupan je sa zapadne strane zbog postojeće građevine koja ga u potpunosti zatvara (grafički prikaz 9.). Također je nedostupan s istočne strane od strane stanara, zbog zatvorenog garažnog prilaza koji pak zatvara javni prilaz bedemu. Stanari postojeće građevine imaju direktan prilaz iz zgrade koja dijeli zeleni pojas bedema, međutim, održavanje tog prostora nije vidljivo. Time je utvrđeno kako ne postoji pristup lokaciji kroz javni prostor, točnije, otkako je prostor prisvojen–privatiziran. U svrhu inventarizacije terena prostoru se pristupilo s istočnog ulaza nakon odobrenja stanara. Prostor dužine 72 m zarastao je u šikaru te ga se u potpunosti nije moglo obići (slika 30.).

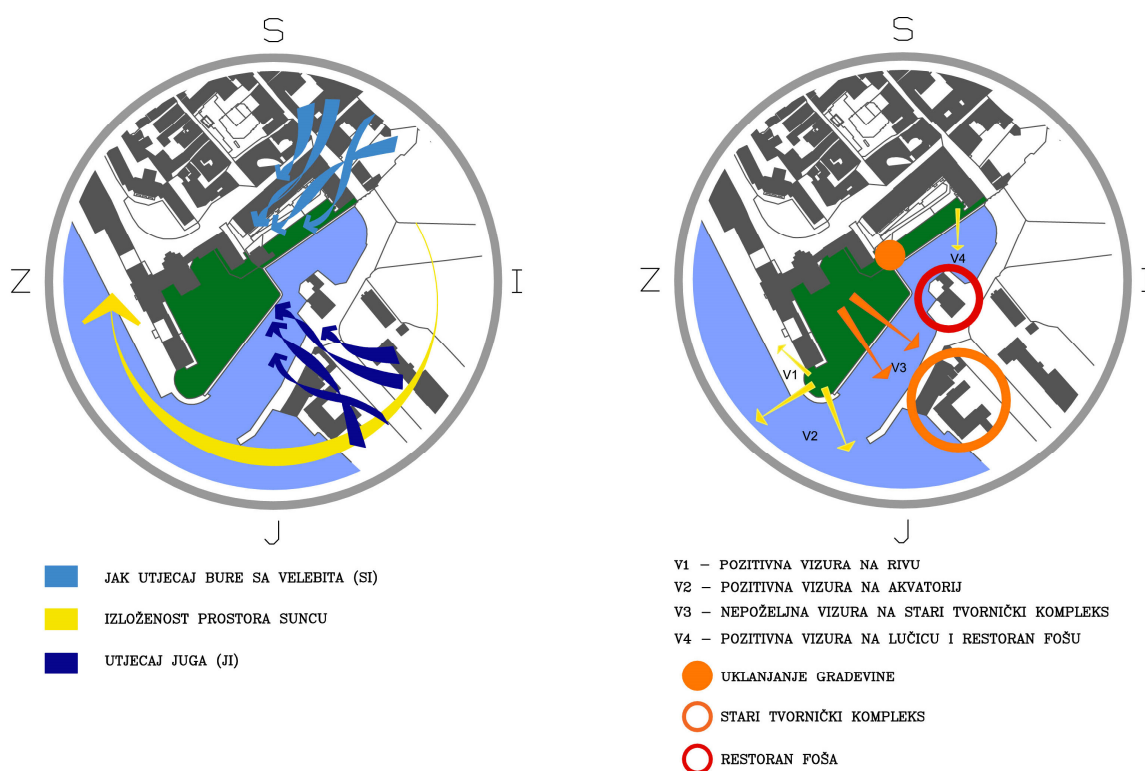

Grafčki prikaz 9. Inventarizacija zelenog pojasa bedema

6. ANALIZE

6.1. Analiza vanjskih utjecaja

Cijelo zadarsko područje izloženo je oštrom i jakom vjetru, buri koja puše češće u hladnije doba godine (grafički prikaz 10.). Utjecaj bure na sam perivoj nije toliko jak jer ga zatvaraju zgrade institucija koje ga okružuju. Nešto jači utjecaj na lokaciju perivoja ima jugoistočni vjetar, jugo. Jugo je topao i vlažan vjetar koji se javlja uz oblačno i kišovito vrijeme, a razvija visoke valove. Perivoj je direktno izložen tom vjetru, pri čemu zasađeni drvored piramidalnih čempresa ima funkciju zaštite perivoja od udara vjetra. Stoga je zadržavanje tog drvoreda nužno.

Grafički prikaz 10. Analiza vanjskih utjecaja

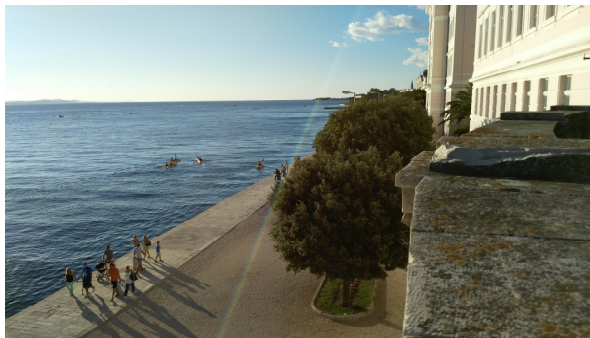
Grafički prikaz 11. Analiza vizura

6.2. Analiza vizura

Iz perivoja se pruža nekoliko važnih i kvalitetnih vizura koje je potrebno u velikoj mjeri naglasiti (grafički prikaz 11.). Vizure s vidikovca pružaju poželjan pogled na zadarski akvatorij (slika 31.) i zadarsku rivu (slika 32.). Potrebno je omogućiti pristup do samog ruba bedema i zadržati otvorenu vizuru, stoga nije poželjna velika sadnja drveća na vidikovcu, osim tek pokojeg stabla radi stvaranja ambijentalnog ugođaja.

Slika 31. Vizura sa vidikovca na akvatorij

Slika 32. Vizura sa vidikovca na zadarsku rivu

Pozitivna se vizura također pruža sa samog ulaza u perivoj s istočne strane. Time se otvara pogled na Lučicu Fošu i na crvenu zgradu Restorana Foša (slika 33.) koja je akcent u prostoru, tj. najistaknutiji element ukupne vizure.

Slika 33. Vizura na lučicu i Restoran Foša

Negativna vizura pruža se s kavalira prema starom tvorničkom kompleksu na samom uglu uvale Lučice Foše (slika 34.). Danas je taj pogled zaklonjen drvoredom stabala piramidalnih čempresa (slika 35.). Osim što čempresi imaju značajnu povijesnu ulogu, oni također imaju ulogu zaštite od vjetrova. S obzirom da je drvored čempresa pomaknut prema granici bedema te time ugrožava srednjovjekovni bedem, predlaže se njegovo uklanjanje i sadnja novog drvoreda piramidalnih čempresa.

Slika 34. Negativna vizura na tvornički kompleks

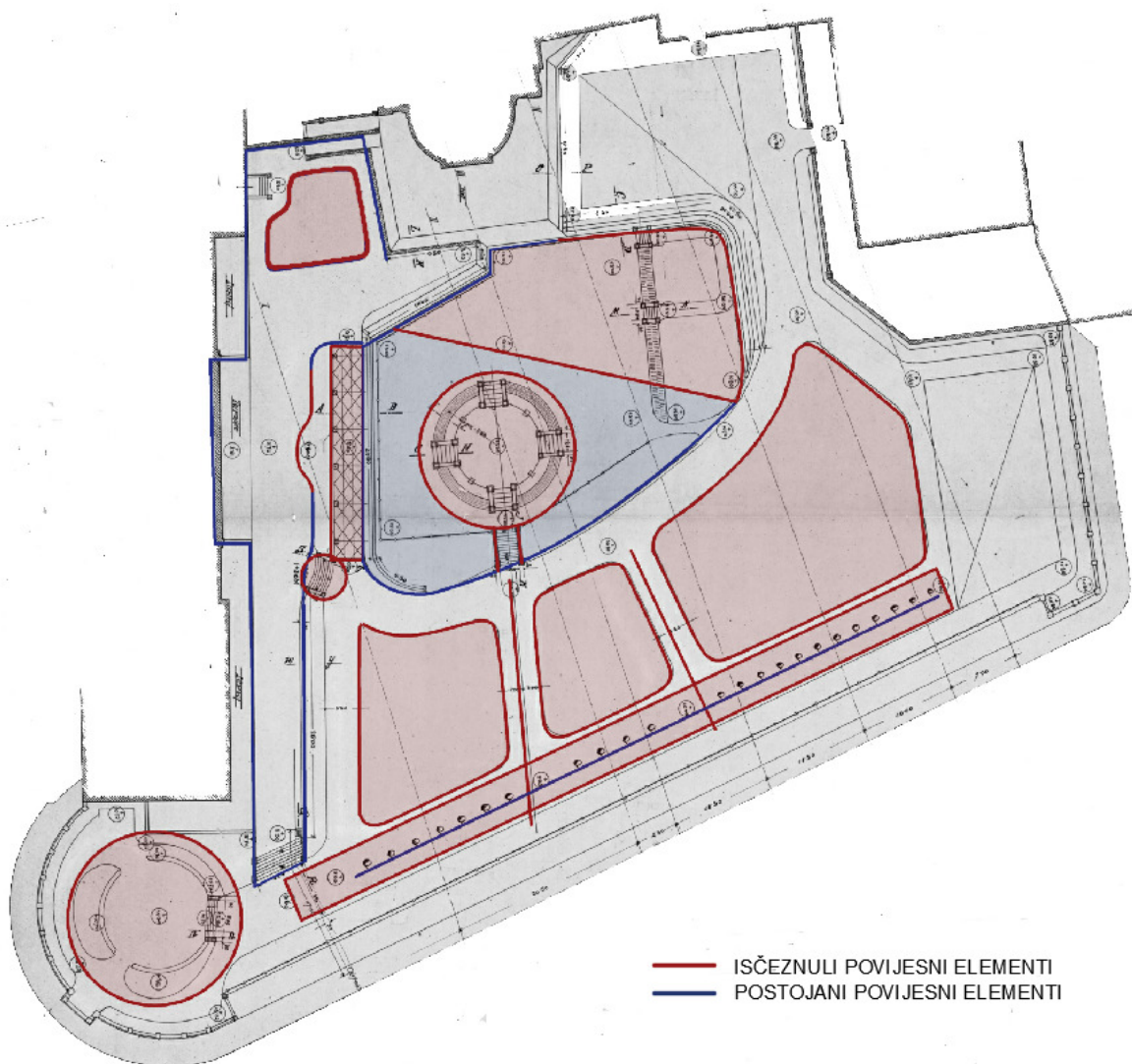

Slika 35. Drvored piramidalnih čempresa

6.3. Usporedba povijesne matrice i postojećeg stanja

Nakon istražene povijesti i inventarizacije Perivoja bastiona Citadele napravljena je analiza usporedbe povijesne matrice i postojećeg stanja (grafički prikaz 12.). Kroz nacrt Karla Susana i literaturu Mirne Petricioli ustanovljeno je kako je današnji prostor perivoja uvelike izmijenjen. Njegove granice obuhvata danas su ponešto manje zbog izgrađenosti novih građevina (Restoran Barbakan i dr.) pri čemu je najviše površine izgubio kavalir. Prema nacrtu Karla Susana visina kavalira iznosila je 13 m.n.v. dok ona danas iznosi 15 m.n.v.

Strukture u prostoru koje su nekoć postojale, a danas ih nema, jesu paviljon i pergola uz podzid kavalira. Veličina paviljona bila je radijusa 12 m. S obzirom na današnju smanjenu površinu kavalira možemo zaključiti da vraćanje paviljona u njegovu prvobitnu veličinu nije moguće, već bi ona morala iznositi bar upola manju veličinu.

Grafički prikaz 12. Analiza usporedbe povijesne matrice i postojećeg stanja

Tri zelene trapezoidne površine danas se ne očitavaju u prostoru kao niti poprečne staze ni promenada uz rub srednjovjekovnih bedema. Ono što se danas očitava u prostoru jest drvored piramidalnih čempresa. Međutim, kroz cijeli centralni dio perivoja ne postoje staze komunikacija. Na mjestu srednje trapezoidne zelene površine nalazi se betonirano košarkaško igralište koje okružuje grupacija stabala. Betonirano košarkaško igralište potrebno je ukloniti a grupacije stabala zadržati te nadopuniti novim.

Prostor vidikovca danas nema nikakvih tragova povijesne matrice. U današnjem prostoru ne postoji stubište niti povišeni dio koji predstavlja vidikovac, već samo površina koja je u blagom padu i ispunjena soliterima stabala. Vidikovcu je potrebno vratiti njegovu ulogu – povišeno mjesto koje pruža dobar vidik.

Sveučilišni prilaz (nekad prilaz liceju sv. Dimitrija) ostao je isti. Velikih promjena u tom području nije bilo.

6.4. Valorizacija postojećeg zelenila

U svrhu raspisivanja natječaja za uređenje Perivoja na bastionu Citadela, Grad Zadar je od Nasada d.o.o Zadar zatražio izradu krajobrazne analize i valorizaciju zelenila tog prostora, krajobrazna analiza upotrijebljena je za izradu ovog diplomskog rada.

Grafički prikaz 13. Valorizacija postojećeg zelenila (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Nasadi d.o.o utvrdili su vitalnost i opće stanje stabala u perivoju (grafički prikaz 13.). Navode kako perivoj sadrži velik broj stabala, točnije 114 pri čemu je determinirano 15 različitih vrsta. Grupacije tih stabala i drvored čempresa predstavljaju zaštitnu ulogu u održavanju prirodne mikrokline grada te su dio “zelenog prstena” oko stare jezgre grada (Nasadi, 2013.). Kako grupacije čempresa, pinije i bagrema čine posebne cjeline, njih je potrebno sačuvati. Premda se unutar grupacija javljaju pojedina stabala koje je potrebno ukloniti zbog lošega zdravlja, stručnjaci iz poduzeća Nasadi d.o.o. smatraju kako ih je potrebno nadopuniti istom vrstom. Tijekom prošlog stoljeća u perivoju su stradala mnoga stabla u centralnom dijelu, što izgradnjom tribina i košarkaškog igrališta, što zbog arheoloških radova. S obzirom na to da su mediteranski perivoji poznati po velikom volumenu stabala, Osim zamjene oštećenih stabala, “Nasadi” savjetuju unos većeg broja grmolikih biljaka i volumena kako bi se ispunio ugođaj mediteranske klime. Jedan od prijedloga stručnjaka iz Nasada d.o.o. jest ponovno podizanje paviljona prekrivenog penjačicama pronađenim u Susanovim nacrtima. Krajobrazna analiza i valorizacija zelenila Perivoja Citadela izrađena je 2013. godine pri čemu značajnih promjena do danas nije bilo.

7. PROSTORNI PROBLEMI I CILJEVI

Prostorni problemi i prostorni ciljevi definirani su u skladu sa zahtjevima sudionika u prostoru i natječaju. Sudionici su: Grad Zadar, Sveučilište u Zadru, Hrvatsko narodno kazalište Zadar i Konzervatorski odjel u Zadru. Njihovi zahtjevi su izneseni u Programskim osnovama urbanističko–arhitektonskog natječaja. (Šaran, 2014.)

Problemi:

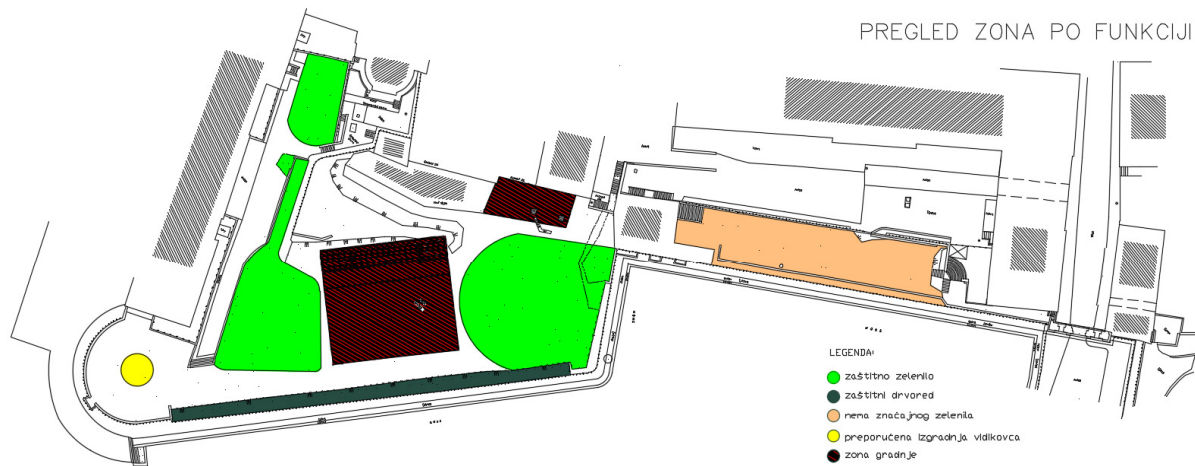
- devastirana povijesna matrica
- nezadovoljavajuća estetska i oblikovna osnova
- podijeljenost prostora na dva dijela
- neuočljivi i nepristupačni ulazi u perivoj
- nedostatak rampi za osobe s posebnim potrebama
- parkirališni prostor nagrđuje ulazni prostor perivoja
- nezadovoljavajući društveni sadržaji za boravak u prostoru

Ciljevi:

- uvažavanje konzervatorskih uvjeta
- osmišljavanje jedinstvenog prostora s namjenom
- projektiranje funkcionalnih i estetskih sadržaja za boravak u prostoru
- projektiranje prostora za potrebe studenata i djelatnika Sveučilišta, pri čemu njegova namjena mora biti dostupna svim stanovnicima i posjetiteljima grada
- uklanjanje zgrade koja je akter podjele prostora
- proširenje glavnog ulaza u prostor
- osiguranje evakuacijskog prostora i dizala za osobe s posebnim potrebama
- osmišljavanje pomičnog scenskog prostora u svrhu izvođenja kazališnih predstava i sličnih ljetnih događanja
- izgradnja pomoćne građevine između prostora kavalira i restorana Barbakan
- očuvanje zemljanog nasipa (kavalira) od devastacije
- uklanjanje betonirane površine igrališta
- uređenje krajnjeg južnog dijela kao vidikovca
- postavljanje nove zaštitne ograde – ograda ne smije zatvarati pogled na lučicu Fošu
- uređivanje plana sadnje, uz očuvanje postojećih vrsta ili sadnju novih
- opremanje prostora komunalnom opremom, rasvjetom i skulpturama

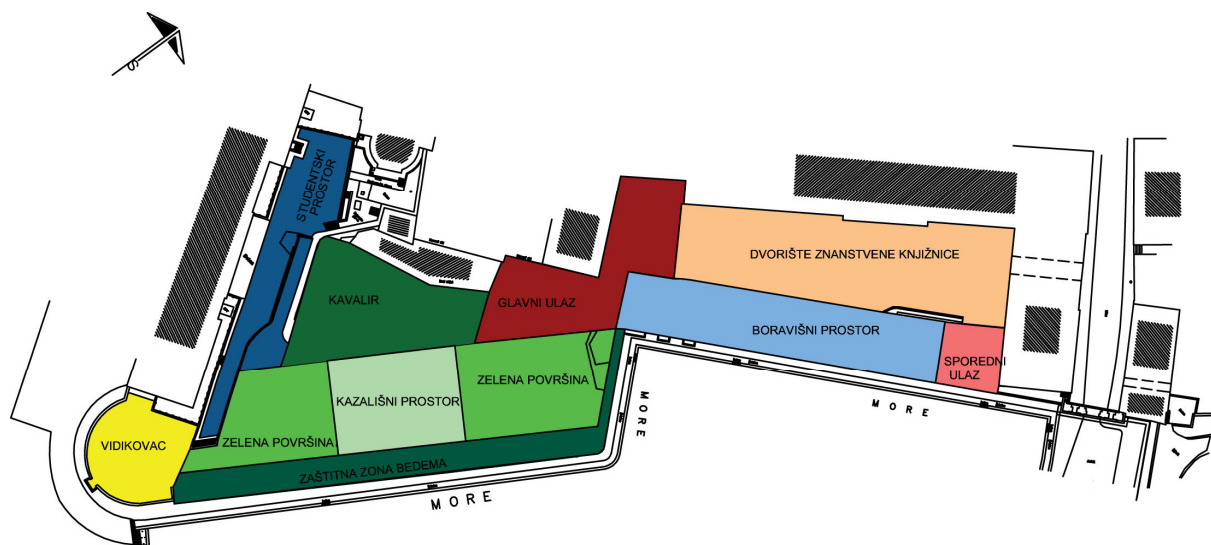
7.1. Projektni program

Na grafičkom prikazu 14. definirane su zone po funkciji koje obuhvaćaju zone moguće gradnje, zaštitnog zelenila, zaštitnog drvoreda i zona izgradnje vidikovca.

Grafički prikaz 14. Zone po funkciji (www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Zoningom (grafički prikaz 15.) definirano je 11 zona boravka Perivoja. Zone su razrađene u projektnom programu (tablica 1.) prema predviđenim funkcijama, sadržajima i pogodnostima. Funkcija zona varira od reprezentativnih ulaza, boravišnih prostora (šetališno–boravišnih, kulturno–zabavnih) i onih za potrebe Sveučilišta (edukativno–boravišnih). Zone moraju biti artikulirane i međusobno povezane. Pješačka komunikacija mora se odvijati nesmetano, s povoljnim vizurama u prostoru i prema moru.

Grafički prikaz 15. Zoniranje boravišnih zona

Glavni ulaz je reprezentativno–tranzitnog karaktera. Ulazna zona, naglašena velikim reprezentativnim stubištem, pruža uočljiv i pamtljiv prilaz Perivoju. Uvođenjem rampi i dizala osigurat će se mobilnost za osobe s posebnim potrebama. Osim savladavanja visinske razlike, svrha ulazne zone je da povezuje zapadnu i istočnu stranu perivoja.

Istočni sporedni ulaz tranzitnog je karaktera. Sporedni ulaz naglašen je srednjovjekovnim stubištem koje vodi na bedem Perivoja. Zona je mirnog karaktera. s osiguranim parkingom za bicikle.

Dvorište znanstvene knjižnice je reprezentativno–boravišnog karaktera. Unošenjem vegetacije, strukturâ za sjedenje i boravak (klupe i pergola), ono postaje dvorište institucija koje je prilagođeno boravku i okupljanju zaposlenika institucija i učenika Pomorske škole.

Kazališni je prostor kulturno–zabavno–boravišnog karaktera. On je centralna zona Perivoja koja čini akcent u prostoru. Vizualno je naglašen ambijentalnom rasvjetom i samom pozicijom uz kavalir. Ova zona prilagođena je većem okupljanju i zadržavanju, a podrazumijeva održavanje raznih manifestacija i kulturnih događanja. Ima funkciju privlačenja posjetitelja i potiče na daljnje istraživanje prostora.

Kavalir je zona kulturno–boravišnog karaktera. Uvođenjem tribina i stubišta dolazi u direktnu korelaciju s kazališnim prostorom. Postavljanjem paviljona na vrh kavalira, ili pak strukture koja predstavlja reinterpretaciju paviljona, učinit će se akcent u prostoru koji će pružiti zanimljive vizure na perivoj, uz mogućnost okupljanja posjetitelja, održavanje izložbi i dr.

Studentski prostor je edukativno–boravišnog karaktera. Postavljanjem studentskih tribina, platoa ili odvojenog manjeg prostora osigurat će se edukativan mirniji prostor za učenje, kao i za socijalizaciju nastavnika i studenata na otvorenom. Postavljanjem klupa ispred ulaza u Sveučilište osigurat će se pak boravišni prostor studentima za kraće zadržavanje.

Prostor vidikovca je reprezentativno–boravišnog karaktera. On je klimaksna točka kompozicije s ambijentalnom rasvjetom i klupama. Prostor je naglašen elementima i istaknutim vizurama prema moru i rivi.

Zaštitna zona bedema jest šetališno–boravišnog karaktera. Ona je promenade Perivoja koja pruža pogled na lučicu Fošu i akvatorij, kroz krošnje čempresa bez duljeg zadržavanja te usmjerava na prostor vidikovca.

Boravišni je prostor šetališno–boravišnog karaktera. Predstavlja nastavak promenade, s mogućnošću zadržavanja i boravka. Unošenjem klupa i stolova prostor je pogodan za okupljanje svih dobnih uzrasta.

Sanitarni čvor je zona sanitetsko–boravišnog karaktera. Smješten je u stražnjem prostoru kapele sv. Dimitrija, a njemu predvodi prostor ispod kule Barbakan. Uvođenjem adekvatnog osvjetljenja i klupa osigurat će se manji boravišni prostor u slučajevima velikog broja posjetitelja.

Tablica 1. Projektni program

ZONA	FUNKCIJA	SADRŽAJI	POGODNOST
GLAVNI ULAZ	Reprezentativno–tranzitnog	Reprezentativno stubište, dizalo, rampa, osvjetljenje, parkirni stupići za bicikle, opločenje, koševi za smeće, umjetničke instalacije	Stvaranje prostora tranzitnog karaktera, reprezentativnog i uočljivog prilaza perivoju, ulaznog trga s mogućnosti boravka
ISTOČNI SPOREDNI ULAZ	Ulazna	Parkirni stupići za bicikle, osvjetljenje	Stvaranje prostora tranzitnog karaktera s naglaskom na vizuru lučice Foše
DVORIŠTE ZNANSTVENE KNJIŽNICE	Reprezentativno–boravišna	Adekvatno opločenje, stabla, skulpture, klupe, osvjetljenje	Stvaranje tranzitne zone pješačkog karaktera, reprezentativni prostor dvorišta institucija orijentirane na to dvorište
KAZALIŠTNI PROSTOR	Kulturno–zabavno–boravišna	Mobilna pozornica, mobilno gledalište, osvjetljenje	Kulturno–zabavni prostor, stvaranje prostora društvenog karaktera za kulturna događanja i manifestacije
KAVALIR	Kulturno–boravišna	Tribine, paviljon,	Stvaranje boravišne zone kao akcent u prostoru, mogućnost dužeg zadržavanja, kulturno zabavni karakter
STUDENTSKI PROSTOR	Edukativno–boravišna	Studentske tribine za edukativnu nastavu na otvorenom, klupe, koševi za smeće, rasvjeta	Okupljališni prostor studenata, prostor za učenje, druženje i edukativnu nastavu

VIDIKOVAC	Reprezentativno–boravišna	Klupe, ambijentalna rasvjeta, dalekozor	Stvaranje ambijentalnog vidikovca, naglašavanje prostora elementima, pogleda na more i rivu
ZAŠTITNA ZONA BEDEMA	Šetališno–boravišna	Drvored čempresa, nova ograda koja ne blokira pogled na Fošu, klupe, ambijentalno osvjetljenje	Stvaranje prostora mirnog karaktera, prilagođen ugodnoj šetnji s pogledom na lučicu Fošu i akvatorij kroz krošnje čempresa
BORAVIŠNI PROSTOR	Šetališno–boravišna	Šetnica, klupe, ambijentalno osvjetljenje, koševi za smeće, agave	Boravišni prostor s mogućnošću duljeg zadržavanja, otvorene vizure na lučicu Fošu, mogućnost održavanja izložbi
SANITARNI ČVOR	Sanitetsko–boravišna	Aдекватno jače osvjetljenje, klupe	Stvaranje boravišnog prostora bez dužeg zadržavanja, naglasak na osvjetljenju

8. VARIJANTE RJEŠENJA

Analizama i inventarizacijama prostora utvrđeno je kako mnoštvo institucija orijentirano na perivoj i njegov neadekvatan obližnji prostor. Kako bi se pružio kvalitetan boravak stanovnicima grada, njegovim turističkim posjetiteljima, učenicima pomorske škole, studentima Sveučilišta i zaposlenicima institucija, prema zadanim problemima i ciljevima nastojalo se zadovoljiti tražene zahtjeve. Oni su tako poslužili kao matrica u izradi oblikovnog rješenja.

Ponuđene su tri različite varijante rješenja od kojih svaka nosi različiti oblikovni sustav unutar kojeg su uklopljene boravišne zone definirane prijedlogom zonga i projektnog programa. Svaki oblikovni sustav u pojedinom rješenju zauzeo je drukčije filozofsko polazište. Proučavajući povijest Perivoja, njegovu lokaciju, trenutno stanje i potencijal, definirana su tri pristupa: povijesni, novokonceptualni te kombinirani pristup, prožet reinterpretacijama povijesnog razdoblja i asocijacijama na nj. Za glavno idejno rješenje odabran je novokonceptualni pristup, u kojem je filozofsko polazište proizašlo iz elementa valova, tj. mora koje okružuje perivoj.

Jedan od često spominjanih problema Perivoja bio je glavni ulaz koji je bio nenaglašen u prostoru te u direktnoj vezi s parkiralištem Znanstvene knjižnice. U svim varijantama rješenja parkiralište je dislocirano, a ulazni je prostor perivoja proširen kako bi se naglasilo njegovo postojanje i značaj, te je uvedeno dizalo za osobe s invaliditetom (slika 36.). Dvorište znanstvene knjižnice prenamijenjeno je iz parkirališnog prostora u dvorište estetske vrijednosti boravišno–reprezentativnog karaktera. Dvorište je zauzelo ulogu svojevrsnog trga, pri čemu se svim posjetiteljima i zaposlenicima okolnih institucija omogućuje boravišni i ulazni prostor pri kratkim (ili dužim) pauzama unutar radnog dana. Građevina koja dijeli zeleni pojas bedema od Perivoja uklonjena je, te je Perivoj konceptualno objedinjen. Prema konzervatorskim smjernicama, u svakoj varijanti pozicionirana je pomoćna građevina ispod površine kavalira. Ona obuhvaća sanitarni čvor za osobe s posebnim potrebama, prostorije za skladištenje kazališne opreme te ostale pomoćne prostorije.

8.1. Opis varijante rješenja I. – povijesni koncept

Varijanta I. (Grafički prikaz 16.) osmišljena je kao rekonstrukcija Susanovog povijesnog nacrt iz 1905. godine. Susanov nacrt temeljio se na trapezoidnim formama zelenih površina te vrtnim paviljonom na vrhu kavalira koji je bio u odnosu s kružnom formom vidikovca i kupole crkve sv. Dimitrija. S obzirom na promjene u prostoru koje su nastale tijekom vremena i razvoja grada, pojedine je dijelove trebalo prilagoditi današnjoj situaciji.

Glavna promjena koja se dogodila u prostoru najviše je utjecala na kavalir. Premda se njegova površina tijekom godina smanjila, njegova je nadmorska visina narasla za 2 metra. Da bi se povijesni paviljon vratio, bilo ga je potrebno smanjiti, a kavalir vratiti na nekadašnju nadmorsku visinu (13 n.m.v.). Time je omogućena cirkularna rampa koja osigurava pristup osobama s posebnim potrebama.

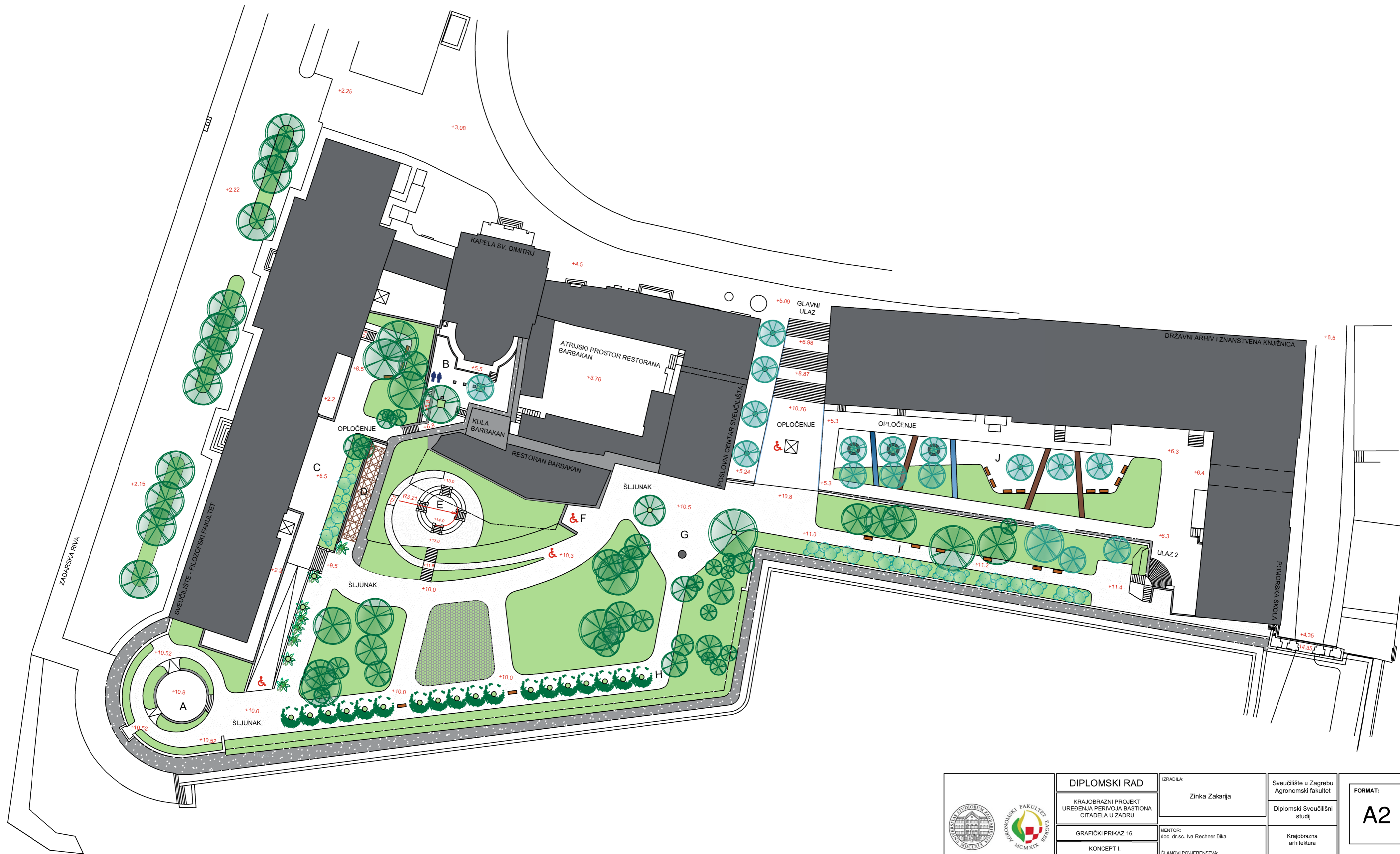
Zelena trapezoidna površina ispred kavalira ojačana je metalnom konstrukcijom u travi u svrhu olakšanog montiranja i demontiranja kazališne pozornice tokom godine. Promenada je osmišljena duž cijelog ruba bedema s kojeg su omogućene poželjne vizure na lučicu Fošu, dok je vidikovac u potpunosti rekonstruiran.

Studentskom prostoru Sveučilišta omogućen je pristup osobama s posebnim potrebama, te je vraćena reprezentativno–boravišna zona koja obuhvaća pergolu, uz čiji rub je zasađeno ukrasno grmlje. Boravišni prostor ispod pergole i klupe pod njom pružaju mogućnost okupljanja i mirnog boravka.

Zeleni pojas bedema ulaznim je prostorom i promenadom povezan s Perivojem, a njegov rub ponovno je obogaćen nizom agava koje su nekoć bile tu zasađene. Dvorište Znanstvene knjižnice obogaćeno je drvećem i zelenom površinom koja je popraćena vodenim elementima i klupama, te je time postignuta reprezentativno–boravišna zona okupljanja koja pridonosi dinamičnoj i vizualnoj kvaliteti prostora.

LEGENDA:

	DRVORED PIRAMIDALNIH ČEMPRESA		KLUPA		INFO STUP / VIDEO PROJEKTOR	A	VIDIKOVAC	F	ULAZ U POMOĆNI OBJEKT (kazališna oprema, sanitarije za invalide)
	POSTOJEĆA STABLA		DRVENO OPLOČENJE		DIZALO	B	POD KULOM BABE - opločenje	G	ULAZNI TRG - održavanje video projekcija
	NOVA STABLA		BEDEM		SANITARIJE ZA POSJETITELJE PERIVOJA	C	SVUČILIŠNI TRG - opločenje	H	PROMENADA
	NOVO N-SKO RASLINJE (agave, ukrasna trava)		PROSTOR ZA MONTAŽU POZORNICE		PRISTUP OSOBAMA S INVALIDITETOM	D	PERGOLA	I	ŠETALIŠNO BORAVIŠNI PROSTOR - okupljanje mladih i učenika
	PALME		VODENI ELEMENT		OGRADA PERIVOJA	E	PAVILJON	J	DVORIŠTE ZNANSTVENE KNJIŽNICE - opločenje

	DIPLOMSKI RAD	IZRADILA:	Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet	FORMAT: A2
	KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU	Zinka Zakarija	Diplomski Sveučilišni studij	
	GRAFIČKI PRIKAZ 16.	MENTOR:	Krajobrazna arhitektura	
	KONCEPT I.	doc. dr. sc. Iva Rechner Dika		
MJERILO:	1:500	ČLANOVCI POVIJERENSTVA: Izv. prof. art. Stanko Stegjařek dipl. ing. arh. doc. dr. sc. Petra Pereković	DATUM: STUDENI, 2017.	ZAGREB

8.2. Opis varijante rješenja II. – kombinirani koncept kao reinterpetacija povijesnog razdoblja

Polazište varijante II. (grafički prikaz 17.) također je bio povijesni nacrt, pri čemu ideja nije bila rekonstrukcija nego reinterpetacija povijesnih elemenata, što odgovara Šćitarocijevoj metodi – “novi perivoj s povijesnim reminiscencijama”. Oblikovni sustav temelji se na geometrijskim trapezoidnim oblicima koji proizlaze iz nepravilnog oblika samog prostora. Promenada i niz postojećih palmi uokviruju centralni dio Perivoja. Tri centralne zelene površine avokacija su na nekadašnje površine iz Susanovog nacрта. Od njih tri, srednja je ojačana metalnom konstrukcijom za kazališne manifestacije. U tu svrhu na kavaliru su osmišljene tribine nepravilnog oblika za boravište u svako doba godine. Kroz tribine sežu stepenice koje vode do vrha kavalira. Kako bismo se prisjetili postojanja nekadašnjeg paviljona, na njegovu vrhu osmišljena je pergola metalne konstrukcije. Metalna konstrukcija čini okvir pergole, dok je njena nadstrešnica (tenda) osmišljena od polyplan platna.

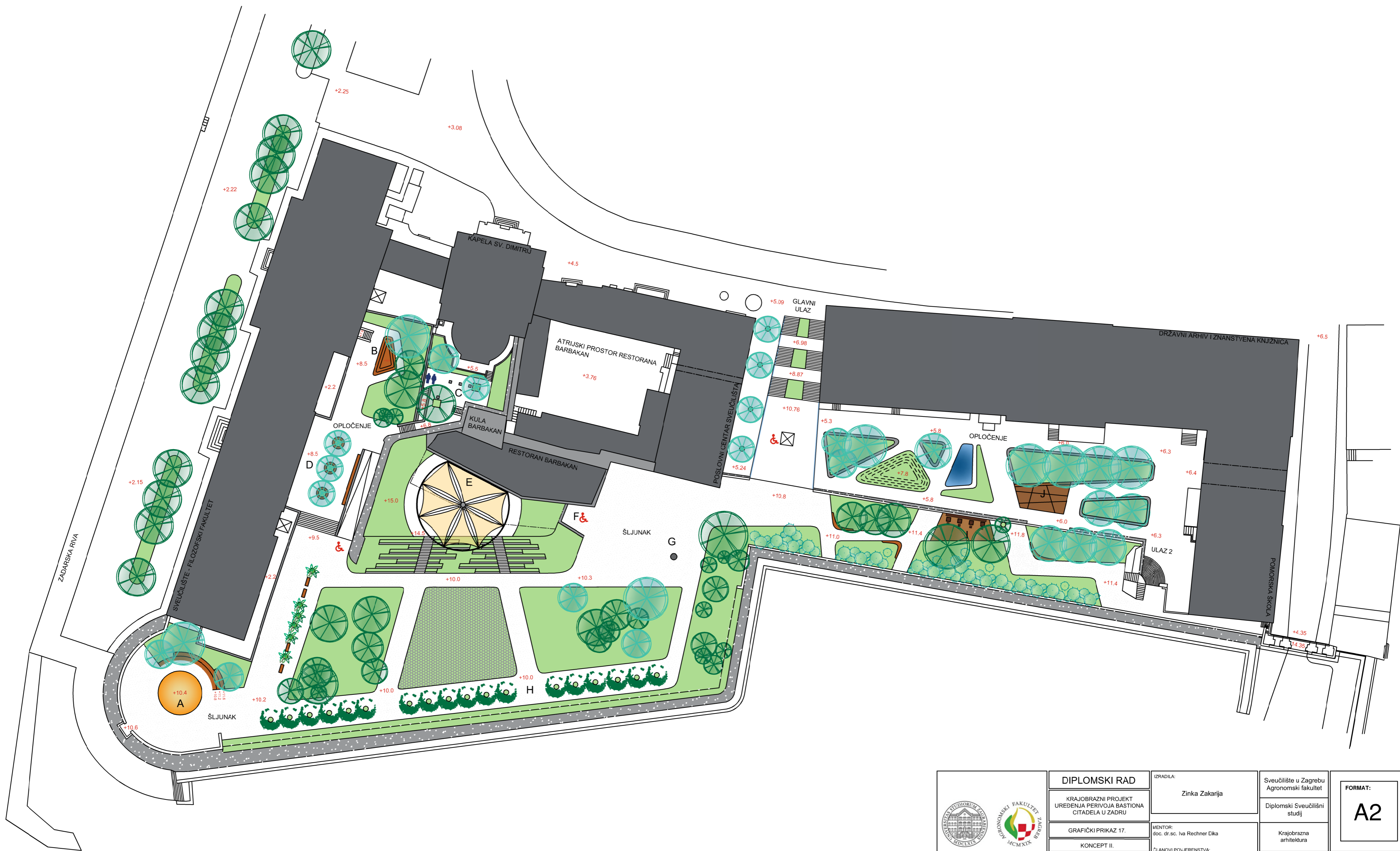
Na vidikovcu je osmišljen boravišni prostor s pogledom na akvatorij. S obzirom na to da se ispod vidikovca nalazi riva, svjetlosno će opločenje pružati vizualni efekt u prostoru, te će se ono blago odražavati u visinu, kako bi se privukla pozornost šetača na rivi. Osim što je vidikovac boravišni prostor, za vrijeme turističke sezone i po potrebi moguće ga je transformirati u manju pozornicu za vrijeme kulturnih manifestacija.

Prilaz studentskom prostoru, stubište i rampa, nalazi se uz kavalir, čime je omogućeno direktno spuštanje na tzv. studentski trg. Studentski trg spojno je mjesto izlaza fakulteta i centralnog dijela perivoja. Spojno mjesto izvedeno je stubištem i rampom radi savladavanja visinske razlike. On je obogaćen stablima i klupama za okupljanje i boravak studenata i zaposlenika Sveučilišta. Kao manji, poseban, odvojeni dio ispod krošnji stabala, osmišljen je povišeni plato koji omogućuje miran boravišni prostor za studente.

Zeleni pojas bedema prati trapezoidne forme te su one u korelaciji s dvorištem Znanstvene knjižnice. Oba prostora pružaju boravište za studente i zaposlenike institucija. S obzirom na to da se dvorište nalazi u direktnoj povezanosti s ulazima tih institucija ono ima reprezentativno–boravišnu ulogu, dok boravište na bedemu, odvojeno od buke i prolaznika, pruža ugodno i mirno okruženje, s pogledom na more i brodice u lučici. Njegova uloga je stoga privući učenike i studente kako bi oni imali miran prostor za učenje i boravak. Rubom tog prostora vraćen je niz agava.

LEGENDA:

	DRVORED PIRAMIDALNIH ČEMPRESA		KLUPA		INFO STUP / VIDEO PROJEKTOR	A	SVJETLOSNA INSTALACIJA U OPLOČENJU	F	ULAZ U POMOĆNI OBJEKT (kazališna oprema, sanitarije za invalide)
	POSTOJEĆA STABLA		BEDEM		DIZALO	B	PLATO NA TRI RAZINE	G	ULAZNI TRG - održavanje video projekcija - šljunak
	NOVA STABLA		PROSTOR ZA MONTAŽU POZORNICE		SANITARIJE ZA POSJETITELJE PERIVOJA	C	POD KULOM BABE - opločenje	H	PROMENADA - šljunak
	NOVC NISKO RASLINJE (agave, ukrasna trava)		VODENI ELEMENT		PRISTUP OSOBAMA S INVALIDITETOM	D	SVEUČILIŠNI TRG - opločenje	I	BORAVIŠNI PROSTOR - okupljanje mladih i učenika
	PALME				OGRADA PERIVOJA	E	CIRKULARNA METALNA PERGOLA	J	PERGOLA - boravišni prostor

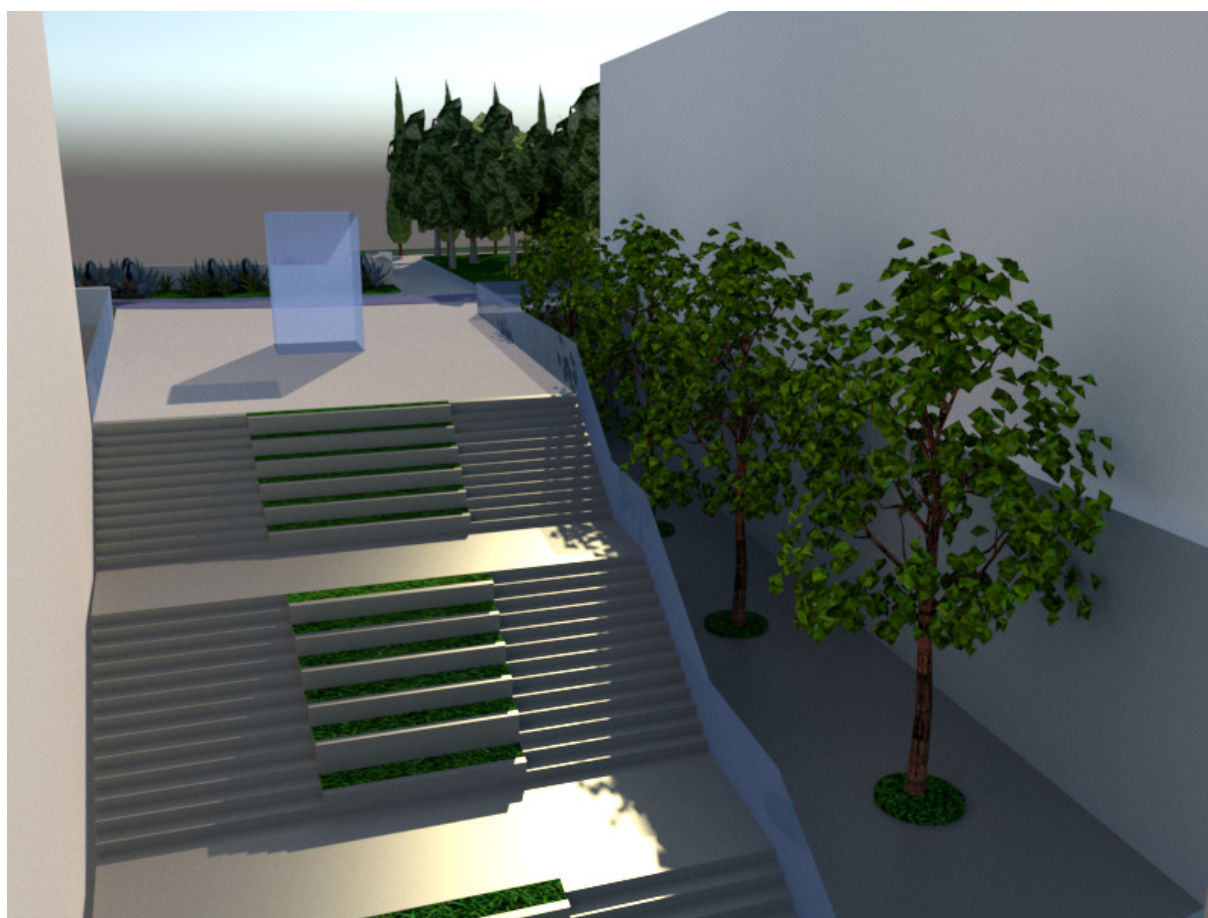
	DIPLOMSKI RAD	IZRADILA:	Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet	FORMAT: A2	
	KRAJOBRAZNI PROJEKT UREDENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU	ZINKA ZAKARIJA	Diplomski Sveučilišni studij		
	GRAFIČKI PRIKAZ 17.	MENTOR:	Krajobrazna arhitektura		
	KONCEPT II.	doc. dr. sc. Iva Rechner Dika			
MJERILO:	1:500	ČLANOVCI POVIJERENSTVA: Izv. prof. art. Stanko Stegarišek dipl. ing. arh. doc. dr. sc. Petra Pereković	DATA:	STUDENI, 2017.	ZAGREB

9. OPIS ODABRANOG IDEJNOG RJEŠENJA

9.1. Opis varijante rješenja III. – novokonceptualni pristup

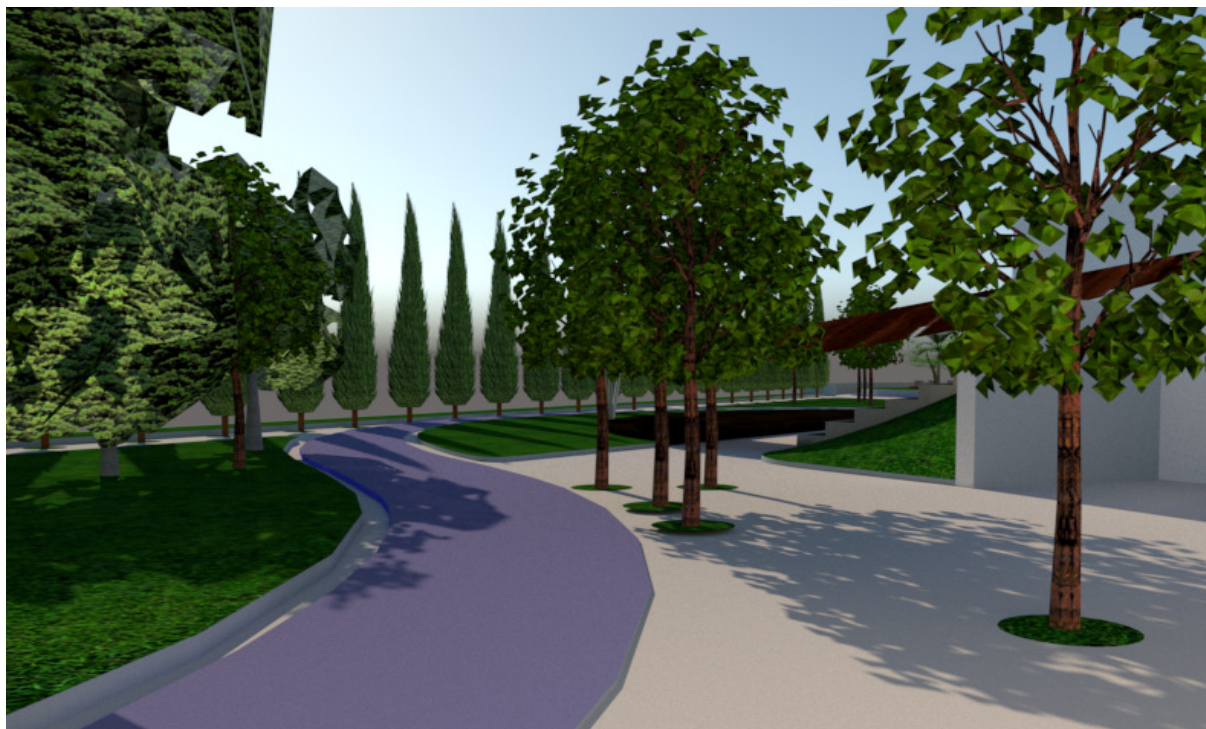
U prethodnim varijantama zadovoljena je boravišna, estetska i funkcionalna kvaliteta prostora te su se poštovala želje Grada Zadra i konzervatora. Zbog nepravilnog oblika prostora i njegovih različitih zona boravka od tri varijante, treća, tj. novokonceptualni pristup, odabran je kao najprihvatljivije rješenje (grafički prikaz 18.). Novokonceptualni pristup osmišljen je iz želje i potrebe za dinamikom prostora pri čemu ga možemo usporediti s jednom od Šćitarocijevih metoda obnove – revitalizacijom.

Iako Perivoj ima prepoznatu povijesnu vrijednost i identitet, danas se većina povijesnih elemenata više ne uočava u prostoru. Izuzetak su dijelovi kavalira i postojeća vegetacija. Iz tog shvaćanja razvila se potreba za nešto većom dinamikom prostora, njegovom prepoznatljivošću i karakterom.

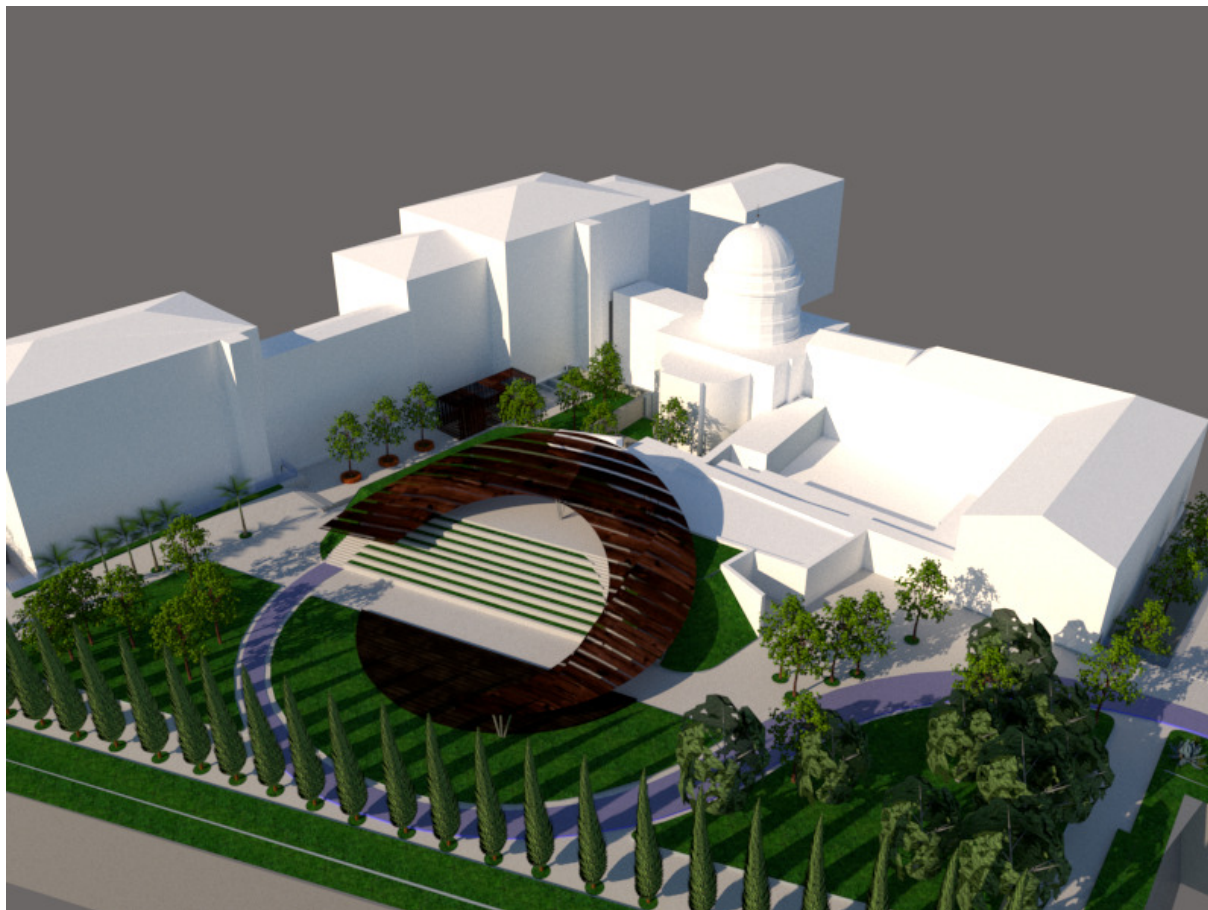

Slika 36. Vizualizacija ulaznog prostora Perivoja

Oblikovni sistem temelji se na organskom oblikovanju, premda forme zelenih površina prate nepravilan oblik prostora. Duž perivoja provučena je vijugava plava staza mekih linija koja proizlazi iz velikog i dinamičnog elementa – pergole – koja ostavlja dojam kao da lebdi iznad kavalira. U tom rješenju pergola i kavalir osmišljeni su kao glavni fokus perivoja. Pergola i staza su u estetskoj korelaciji s tribinama i pozornicom koji zajednički formiraju val i vrtlog na kraju toga vala. Cijeli sklop predstavlja kazališni dio koji je, za razliku od prethodnih rješenja, fiksiran. Kazališni dio predstavlja centralnu zonu (slika 38.) koja bi omogućila boravak i okupljanje ljudi unutar sezone i izvan sezone. Pritom on ne bi bio samo kazališna pozornica, nego i predavaonica na otvorenom, uz mogućnost postavljanja raznih izložbi i sl. Isto tako bi naglašavao cijeli prostor i pružio mu vlastiti identitet, kao što to imaju i drugi zadarski perivoji. Uz rub bedema pruža se promenade koja pruža panoramski pogled na akvatorij. U centralnoj zoni promenade je popraćena kontinuiranim drvoredom piramidalnih čempresa, te vodi na klimaksnu točku kompozicije – vidikovac – koji ima ulogu boravišnog prostora (slika 37. i 39.). U cijelosti je omogućen pristup rubu vidikovca kako bi se osigurao pogled s bedema. Očuvanjem pojedinih stabala stvoren je ambijentalni doživljaj, pri čemu su očuvane vizure na akvatorij. Centralni dio vidikovca podignut je od staze za pola metra, pri čemu se on našao gotovo u razini ruba bedema, te je boravištu tog centralnog dijela omogućen povišena pozicija i neometan pogled na more.

Slika 37. Vizualizacija centralnog dijela perivoja iz smjera ulaza

Slika 38. Vizualizacija centralnog dijela perivoja

Slika 39. Vizualizacija vidikovca

Studentski trg (slika 40.) identičan je kao i kod varijante II., jer omogućuje kvalitetnu iskorištenost prostora. Ono po čemu se varijanta II. i III. razlikuju jest studentski prostor za učenje. U ovom rješenju on je osmišljen u vidu pergole. Pergola pruža zaštićen i vizualno odvojen dio, što stvara dojam privatnosti i mirnijeg okupljanja.

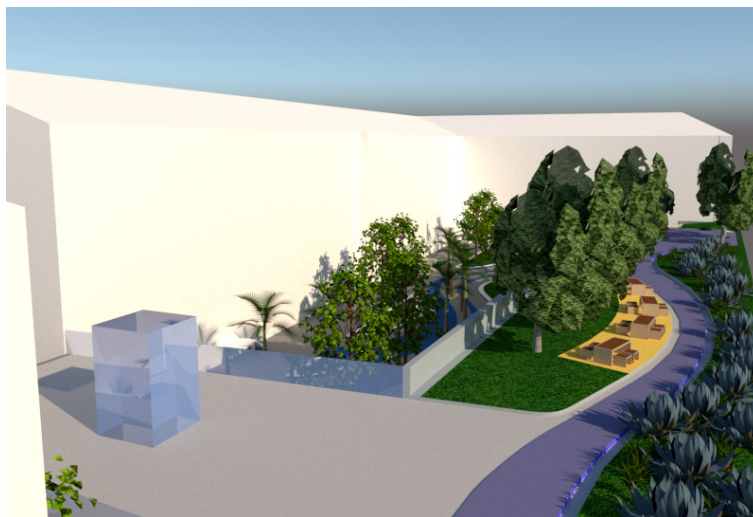
Slika 40. Vizualizacija Studentskog trga

Uz kulu Barbakan, iza kapele sv. Dimitrija (slika 41.), osmišljen je jednostavan predprostor sanitarnom čvoru. S obzirom na to da se taj prostor nalazi na nižoj nadmorskoj visini te je tako izoliran, s jedne strane – kapelom, s druge – kavaliirom, on nije pogodan kao boravišna zona duljeg zadržavanja te je ostavljen kao predprostor sanitarnom čvoru. Tako su kamenim kockama osigurani odmorišni punktovi.

Slika 41. Vizualizacija prostor ispod kule Barbakan

Zeleni pojas bedema (slika 42. i 43.) povezan je s centralnim dijelom perivoja vijugavom plavom linijom i glavnim ulazom. Karakterizira je boravišni prostor većeg okupljanja što omogućuje učenicima pomorske škole miran i odvojen prostor za učenje, ali i druženje i relaksaciju. Boravišni prostori naglašeni su žutom

Slika 42. Vizualizacija istočnog dijela (pogled s iz smjera glavnog ulaza)

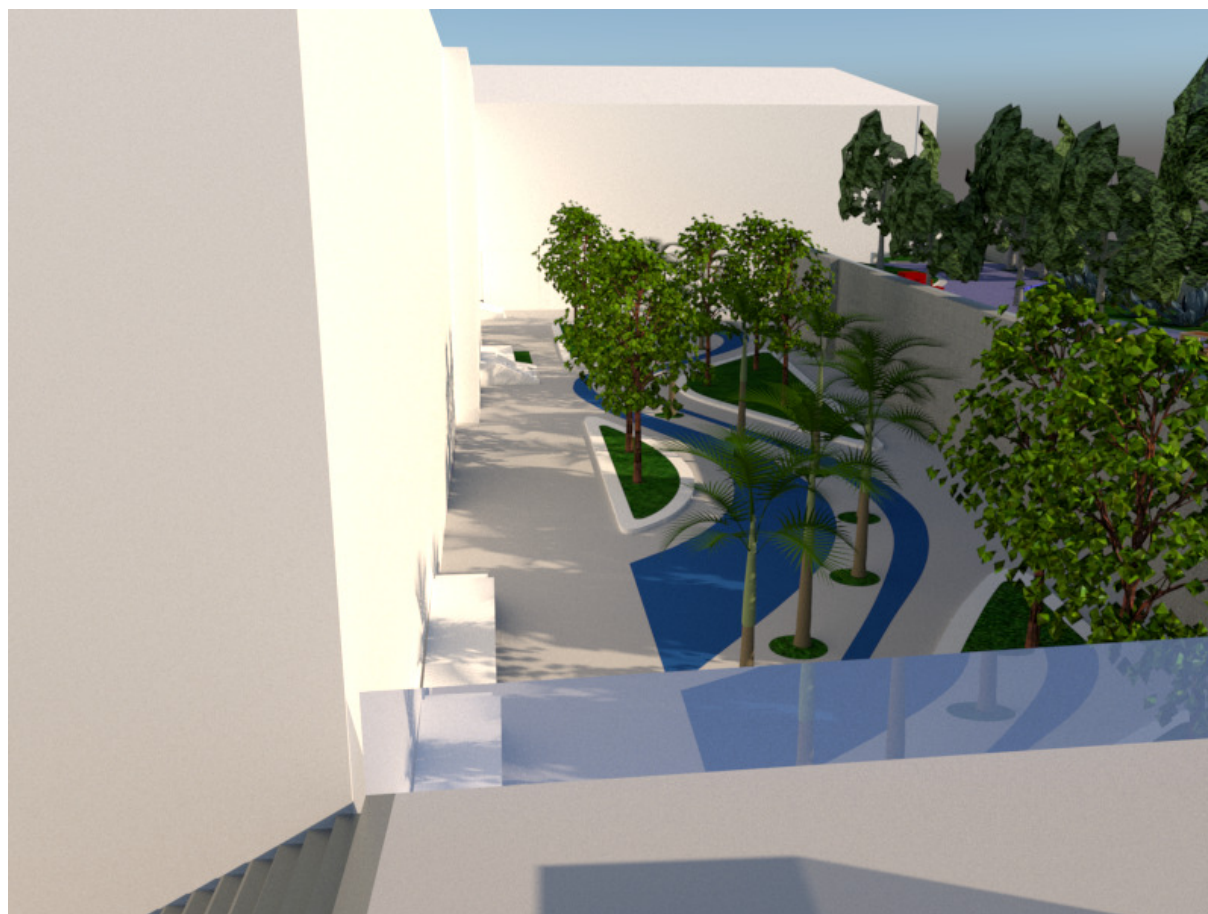
bojom kako bi se stvorilo ugodno poticajno okruženje. Povijesni element za koji znamo da je nekad postojao jest niz agavi, te je on osmišljen i zadržan u sve tri varijante rješenja.

Slika 43. Vizualizacija istočnog dijela (pogled iz smjera sporednog ulaza)

Dodatna dinamičnost prostora postignuta je unošenjem različitih boja. Osim monokromatski zelene, koju čini vegetacija, uvrštene su boje u opločenje i strukture. S obzirom na to da boje oduvijek imaju simboličku vrijednost, kao i psihološko djelovanje na čovjeka, za opločenje su odabrane granitne kocke plave i tartan žute boje, te strukture za sjedenje crvene boje. Plava boja djeluje smirujuće, potiče koncentraciju i umiruje, te asocira na boju mora. Žuta boja djeluje poticajno, izaziva radost i veselje. Stoga su te boje upotrjebljene u pojedinim zonama kako bi se naglasila njihova uloga.

Naposljetku, zadnja zona koja je nastala pod bedemom jest dvorište Znanstvene knjižnice (slika 44.). Reprezentativni prostor prate dinamične vijugave linije opločenja koje su u korelaciji sa vijugavom linijom bedema. One su dodatno naglašene vijugavim drvodrom palmi, pri čemu se stvara ugodan i reprezentativan prostor raščlanjenog karaktera. Takav prostor je djelomično tranzitnog i djelomično otvorenog boravišnog karaktera, stoga je njegova uloga pretežno reprezentativno–boravišna.

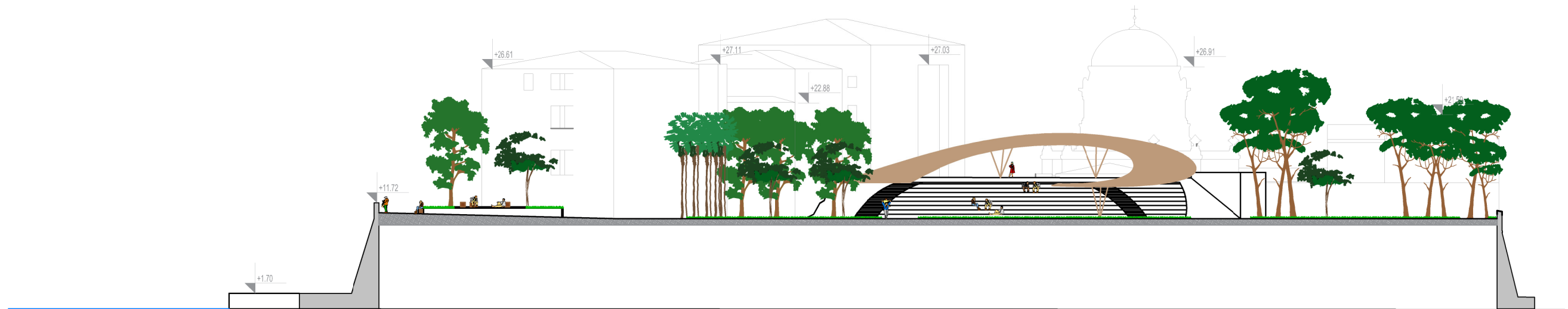

Slika 44. Vizualizacija dvorišta Znanstvene knjižnice

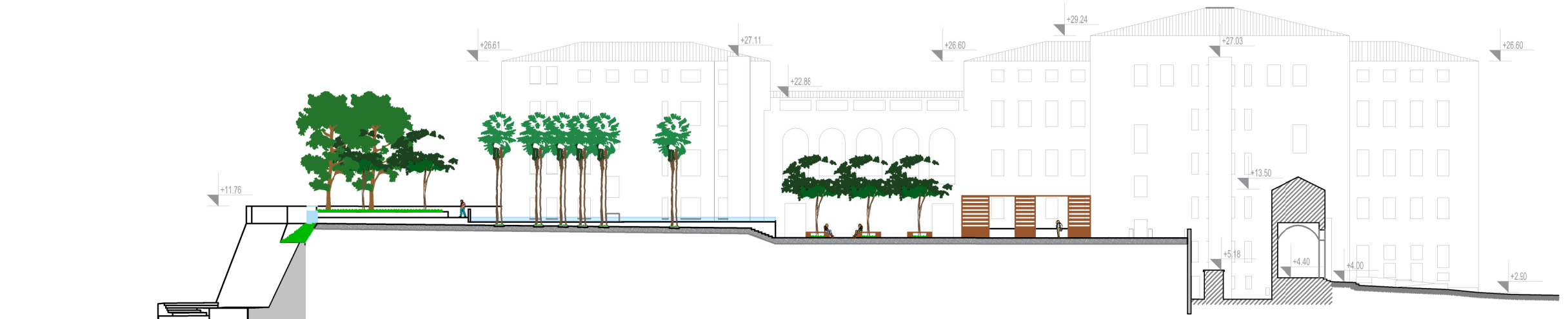
LEGENDA:											
	DRVORED PIRAMIDALNIH ČEMPRESA		KLUPA		INFO STUP / VIDEO PROJEKTOR	A	VIDIKOVAC - plato s kubusima za sjedenje	F	ULAZ U POMOĆNI OBJEKT (kazališna oprema, sanitarije za invalide)	K	DVORIŠTE ZNANSTVENE KNJIŽNICE - opločenje
	POSTOJEĆA STABLA		POZORNICA		DIZALO	B	POD KULOM BABE - opločenje	G	POZORNICA	k1	KAMENI ZID U FUNKCIJI KLUPE (+0.5)
	NOVA STABLA		BEDEM		SANITARIJE ZA POSJETITELJE PERIVOJA	C	PERGOLA - boravište za studente	H	PROMENADA		
	NOVO NISKO RASLINJE (agave, ukrasna trava)		VODENI ELEMENT		PRISTUP OSOBAMA S INVALIDITETOM	D	SVEUČILIŠNI TRG - opločenje	I	BORAVIŠNI PROSTOR - okupljanje mladih i učenika		
	PALME		OPLOČENJE OD PLAVIH GRANITNIH KOCKI		OGRADA PERIVOJA	E	PERGOLA	J	BORAVIŠNI PROSTOR - kubusi za sjedenje, ljuljačke		

	DIPLOMSKI RAD	IZRADILA:	Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet	FORMAT: A2	
	KRAJOBRAZNI PROJEKT UREDENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU	ZINKA ZAKARIJA	Diplomski Sveučilišni studij		
	GRAFIČKI PRIKAZ 18.	MENTOR:	doc. dr. sc. Iva Rechner Dika		Krajobrazna arhitektura
	KONCEPT III.	ČLANOVII POVIJERENSTVA:	izv. prof. art. Stanko Stegarišek dipl. ing. arh. doc. dr. sc. Petra Pereković		DATUM:
MJERILO:	1:500			ZAGREB	

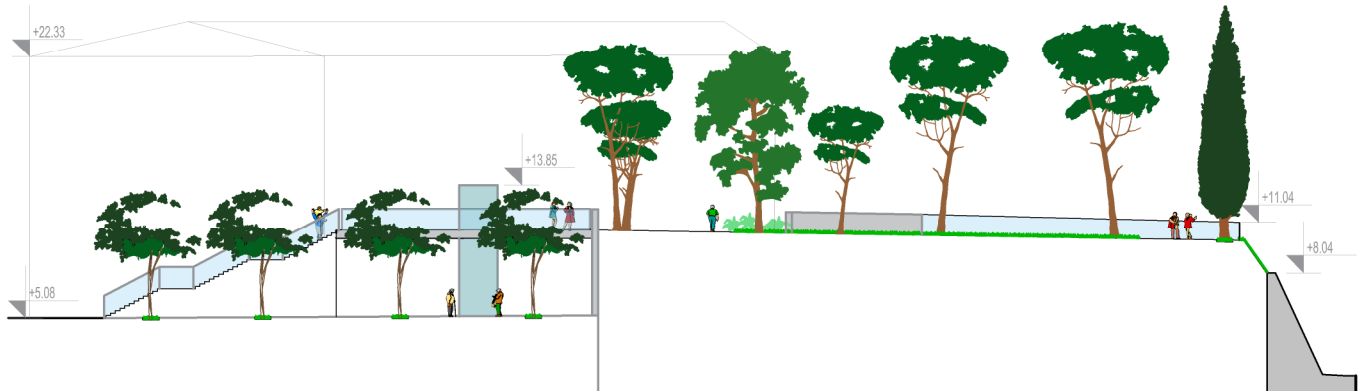

Grafički prikaz 19. Presjek - pogled a - a'

Grafički prikaz 20. Presjek - pogled b - b'

	DIPLOMSKI RAD	IZRADILA:	Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet	FORMAT: A3
	KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU	Zinka Zakarija	Diplomski Sveučilišni studij	
	GRAFIČKI PRIKAZ 19.,20.	MENTOR:	Krajobrazna arhitektura	
	PRESJEK - POGLED	doc. dr.sc. Iva Rechner Dika	DATUM:	STUDENI, 2017.
MJERILO:	1:500	ČLANOVI POVJERENSTVA: Izv. prof. art. Stanko Stergaršek dipl. ing.arh doc. dr. sc. Petra Pereković	ZAGREB	

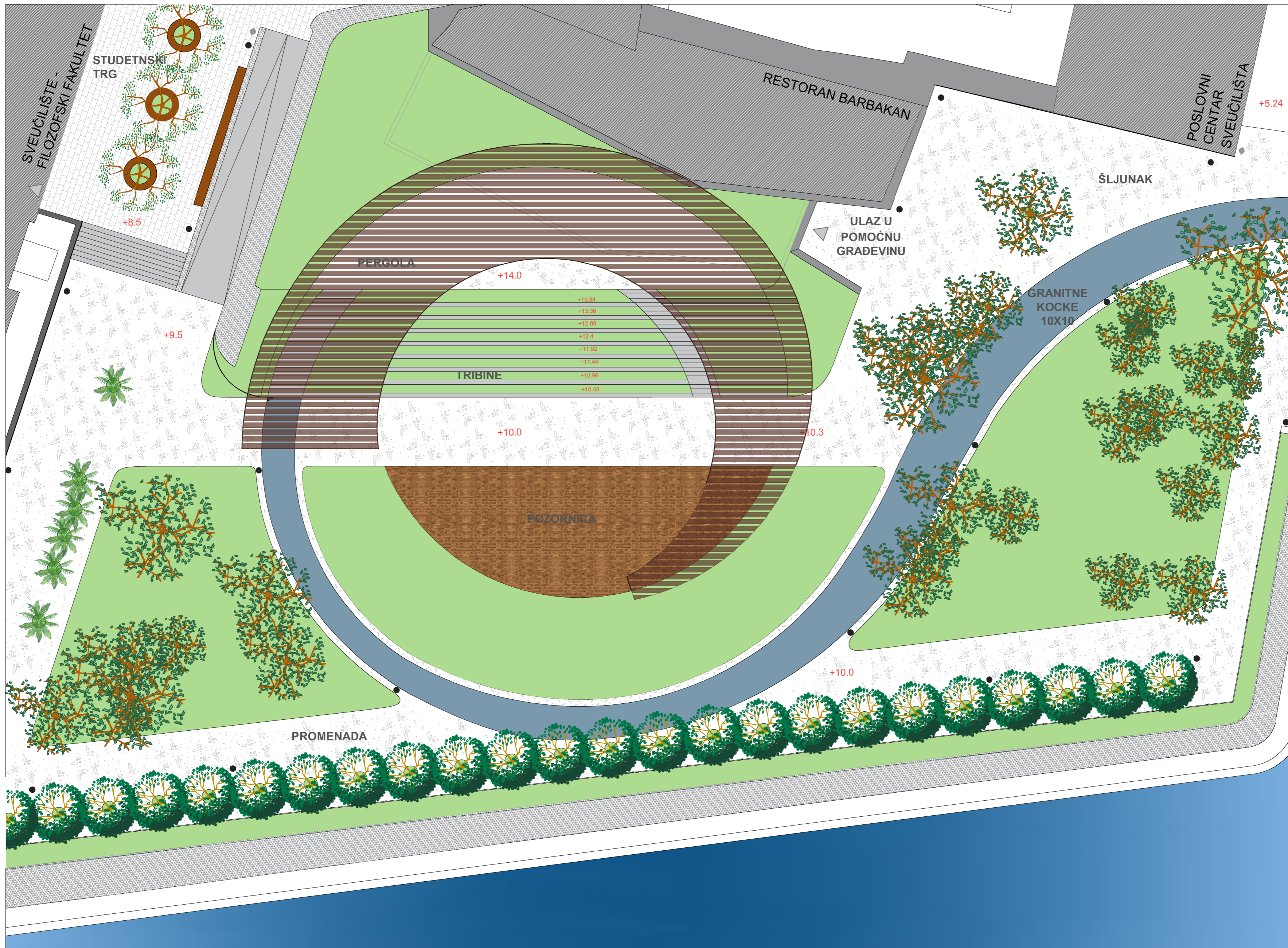

Grafički prikaz 21. Presjek - pogled c - c'

Grafički prikaz 22. Presjek - pogled d - d'

 	DIPLOMSKI RAD	IZRADILA:	Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet	FORMAT: A4
	KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU	Zinka Zakarija	Diplomski Sveučilišni studij	
	GRAFIČKI PRIKAZ 21.,22.	MENTOR:	Krajobrazna arhitektura	
	PRESJEK - POGLED	doc. dr.sc. Iva Rechner Dika	DATUM:	STUDENI, 2017.
MJERILO:	1:500	ČLANOVI POVJERENSTVA: Izv. prof. art. Stanko Stergaršek dipl. ing.arh doc. dr. sc. Petra Pereković	ZAGREB	

LEGENDA:	
	POSTOJEĆE PALME
	POSTOJEĆA STABALA (razne vrste)
	NOVI DRVORED PIRAMIDALNIH ČEMPRESA
	NOVA STABALA NA STUDENTSKOM TRGU
	RASVJETNI STUP
	KANTA ZA SMEĆE

 	DIPLOMSKI RAD	IZRADILA:	Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet	FORMAT: A2
	KRAJOBRAZNI PROJEKT UREĐENJA PERIVOJA BASTIONA CITADELA U ZADRU	Zinka Zakanja	Diplomski Sveučilišni studij	
	GRAFIČKI FRIKAZ 23.	MENTOR:	doc. dr.sc. Iva Rechner-Dika	Krajobrazna arhitektura
	DETALJ	GLAVNOVI POVIJERENSTVA:	doc. prof. art. Stanko Šlegarček dipl. ing. arh. doc. dr. sc. Petra Preković	DATEL:
MJERLO:	1:200			ZAGREB

10. ZAKLJUČAK

Perivoj, parkovi i vrtovi važni su dijelovi zelenih zona gradova. Oni odražavaju kulturu svoga vremena, društvena kretanja, promjene, promišljanja i odnos čovjeka prema prirodi. Perivoji svjedoče o povijesti. Stoga su vrijedni očuvanja, budući da danas tvore duh tog mjesta. Perivoj bastiona Citadele danas je degradiran, neodržavan, što je nusprodukt dosadašnjih društvenih i političkih okolnosti. Prema Šćitaroci (1992.), cilj je obnove povijesnih perivoja da se sačuvaju od propadanja, oštećenja i razaranja; zatim, da se spriječi njihovo nasilno izdvajanje iz prirodnog i povijesnog okvira te, konačno, da se ispravnom prezentacijom učine pristupačnima javnosti. Zbog toga je bilo potrebno sagledati više metoda obnove ovog perivoja, budući da je vrlo teško primijeniti samo jednu.

Od metoda zaštite i obnove primijenjene su tri: rekonstrukcija, revitalizacija i novi perivoj s reminiscencijama. Predloženi koncepti baziraju se na navedenim metodama i svaki nudi određeni stupanj zaštite i očuvanja karaktera prostora, pri čemu se odabrano rješenje (novokonceptualni pristup) čini optimalnim. Odabrano rješenje u prostoru predviđa prostornu, urbanu i kulturnu dimenziju boravku, šetnji i kulturnim događanjima. Premda je prostoru dana nova funkcija, što znači da mu nije vraćena prvobitna namjena, ona je bitan preduvjet zaštite. Perivoji koji nemaju jasno određenu funkciju nisu posjećeni, a neposjećeni perivoji ne stvaraju potrebu za održavanjem i brigom, što dovodi do propadanja i zapuštenosti perivoja, baš kao što se to ovom perivoju i dogodilo. Zato je od tri pristupa odabrana revitalizacija s novom funkcijom, upravo zato da bi se osigurala posjećenost i karakter tog prostora što će, dakle, osigurati perivoju održavanje, postojanost i dugotrajnost.

U odabranoj oblikovnoj varijanti na optimalan način riješeni su prostorni problemi, a njegovom izvedbom stvorio bi se atraktivan i multifunkcionalan prostor. Prostor koji bi doprinio stvaranju nove slike grada i najvažnije – postao nova društvena žarišna točka centra grada.

11. POPIS LITERATURE

11.1. Izvori literature

1. Mirna Petricioli (2011.), *Zadarski vrtovi i perivoji*, Nasadi d.o.o. Zadar
2. Dragutin Kiš (1998.) – *Hrvatski perivoji i vrtovi*, Algoritam, Zagreb
3. Miljenko Majnarić (2004.) – *Biseri Jadrana : edicija za kulturu i putovanja*, Fabra, Zagreb (str. 66-73)
4. Mladen Obad Šćitaoci (1992.) – *Hrvatska parkovna baština zaštitna i obnova*, Školska knjiga, Zagreb (133 – 137)

11.2. Mrežni izvori

1. Društvo arhitekata Zadar
https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html
(Pristupljeno: rujan 2015.)
2. Lenka Šaran (2014.), *Programske osnove urbanističko–arhitektonskog natječaja za izradu idejnog rješenja uređenja bastiona citadela u Zadru*, MODULOR d.o.o. Zadar
https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html
(Pristupljeno: rujan 2015.)
3. *Krajobrazna analiza i valorizacija zelenila Perivoja Citadela*, Nasadi d.o.o. Zadar (2013.)
https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html
(Pristupljeno: rujan 2015.)
4. *Posebni uvjeti za projekt uređenja bastiona Citadela na k.č. 10727 k.o. Zadar, investitora Grada Zadra (2014.)*, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zadru
https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html
(Pristupljeno: rujan 2015.)
5. Uređenje bastiona Citadela postaje realnost
<http://www.narodni-list.hr/posts/43155007>
(Pristupljeno: kolovoz 2017.)
6. Zadarski bedemi uvršteni na Popis svjetske baštine UNESCO-a
<http://www.grad-zadar.hr/vijest/opce-vijesti-28/zadarski-bedemi-uvrsteni-na-popis->

svjetske-bastine-unescoa-3870.html

(Pristupljeno: kolovoz 2017.)

7. Mirna Petricioli: Prvi javni Gradski perivoj

www.nasadi.hr

(Pristupljeno: listopad 2017.)

8. Prostorni plan uređenja Grad Zadar

<http://www.grad-zadar.hr/planovi-na-snazi-154/>

(Pristupljeno: prosinac 2017.)

11.3. Fotografski izvori

Slika 1. Nacrt pročelja Liceja sv. Dimitrije

(Preuzeto s: https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Slika 2. Talijanska razglednica iz I. pol. 20. st. prikazuje Licej sv. Dimitrija sa zapadne strane

(Preuzeto iz *Krajobrazne analize i valorizacije zelenila Perivoja Citadela*, 2013.)

Slika 3. Stara talijanska razglednica sv. Dimitrija iz I. pol. 20. st. sa istočne strane sa mladom vegetacijom

(Preuzeto s: Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 4. Nacrt I. Perivoja iz 1905. godine za vrijeme Austro–Ugarske vladavine

(Preuzeto s: https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Slika 5. Talijanska karta iz I. pol. 20. st.

(Preuzeto iz: *Zadarski vrtovi i perivoji*, Petricioli, 2013.)

Slika 6. Presjek paviljona i pergole sa ukrasnim grmljem

(Preuzeto s: https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Slika 7. Presjeci i pogledi iz nacrtu 1905. godine

(Preuzeto s: https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Slika 8. Nacrt II. Perivoja iz 1905. godine za vrijeme Austro–Ugarske vladavine

(Preuzeto s: https://www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Slika 9. Karta razorenih dijelova Poluotoka nakon bombardiranja u II. svjetskom ratu

(Preuzeto s: Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 10. Razglednica iz 1901. godine

(Preuzeto s: Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 11. Razglednica iz prve pol. 20.st prikazuje niz agavi uz rub bedema

(Preuzeto s: facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 12. Razglednica iz 20-ih godina

(Preuzeto s Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 13. Razglednica iz 20-ih godina

(Preuzeto s Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 14. Slika vidikovca iz 1958. godine

(Preuzeto s Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 15. Kino u perivoju 60-ih godina

(Preuzeto s Facebook grupe “Stare razglednice i fotografije Zadra”)

<https://www.facebook.com/groups/175296154321/>

Slika 16. Fotografija bilja prema kojima su determinirane biljne vrste

(Preuzeto iz Nasadi, 2013.)

Slika 17. Fotografija bilja prema kojima su determinirane biljne vrste

(Preuzeto iz Nasadi, 2013.)

Slika 18. Talijanska karta iz I. pol 20 stoljeća

(Preuzeto iz: *Zadarski vrtovi i perivoji*, M. Petricioli, 2011.)

Slika 19. Isječak iz plana 5. Razvoj i uređenje naselja – namjena prostora

(Preuzeto s: <http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>)

Slika 20. Isječak iz plana 3.2A Uvjeti za korištenje i uređenje i zaštitu prostora Zadar, Kožino, Petrčanje, Crno i Babindub

(Preuzeto s: <http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>)

Slika 21. Isječak iz plana 4. Građevinsko područje Grada Zadra

(Preuzeto s: <http://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html>)

Slika 22. Prikaz smještaja Perivoja bastiona Citadela (satelitski snimak – google maps)

(Pristupljeno: srpanj 2017)

Slika 23. Aviosnimak perivoja

(*Programske osnove urbanističko–arhitektonskog natječaja za izradu idejnog rješenja uređenja bastiona citadela u Zadru*, Šaran, 2014.)

Slika 24. Institucije i značajne lokacije koje okružuju Perivoj bastiona Citadele (google maps)
(Pristupljeno: rujan 2017)

Slika 25. Glavni ulaz
(Zakarija, studeni 2015.)

Slika 26. Istočni ulaz
(Zakarija, studeni 2015.)

Slika 27. Prikaz tribina i košarkaškog igrališta
(Zakarija, studeni 2015.)

Slika 28. Sveučilišni prilaz
(Zakarija, kolovoz 2016.)

Slika 29 Prostor ispod Kule Barbakan
(Zakarija, kolovoz 2016.)

Slika 30. Zarasli zeleni pojas bedema
(Zakarija, kolovoz 2016.)

Slika 31. Vizura sa vidikovca na akvatorij
(Zakarija, listopad 2015.)

Slika 32. Vizura sa vidikovca na zadarsku rivu
(Zakarija, kolovoz, 2016.)

Slika 33. Vizura na lučicu i Restoran Foša
(Zakarija, kolovoz 2016.)

Slika 34. Negativna vizura na tvornički kompleks
(Preuzeto s google maps)

Slika 35. Drvored piramidalnih čempresa
(Zakarija, studeni 2015.)

Slika 36. Vizualizacija ulaznog prostora Perivoja
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 37. Vizualizacija centralnog dijela perivoja iz smjera ulaza
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 38. Vizualizacija centralnog dijela perivoja
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 39. Vizualizacija vidikovca
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 40. Vizualizacija Sveučilišnog trga
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 41. Vizualizacija prostor ispod kule Barbakan
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 42. Vizualizacija istočnog dijela (pogled s iz smjera glavnog ulaza)
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 43. Vizualizacija istočnog dijela (pogled iz smjera sporednog ulaza)
(Zakarija, listopad 2017.)

Slika 44. Vizualizacija dvorišta Znanstvene knjižnice
(Zakarija, listopad 2017.)

11.4. Popis grafičkih prikaza

Grafički prikaz 1. Prikaz smještaja sanitetskog čvora

www.zda.hr/natjecaj_citadela.html

Grafički prikaz 2. Tlocrt (gore) i presjek sanitetskog čvora

www.zda.hr/natjecaj_citadela.html

Grafički prikaz 3. Prikaz pozicioniranja pomoćne prostorije

(Programske osnove urbanističko–arhitektonskog natječaja za izradu idejnog rješenja uređenja bastiona citadela u Zadru, Šaran, 2014.)

Grafički prikaz 4. Prikaz katastarskih čestica koje zauzima granica obuhvata
(izrađena prema Šaran, 2014.)

Grafički prikaz 5. Inventarizacija kolnog prometa

Grafički prikaz 6. Inventarizacija pješačkih komunikacija

Grafički prikaz 7. Inventarizacija ulaza

Grafički prikaz 8. Inventarizacija perivoja

Grafički prikaz 9. Inventarizacija zelenog pojasa bedema

Grafički prikaz 10. Analiza vanjskih utjecaja

Grafički prikaz 11. Analiza vizura

Grafički prikaz 12. Usporedba povijesne matrice i postojećeg stanja

Grafički prikaz 13 Valorizacija postojećeg zelenila

www.zda.hr/natjecaj_citadela.html

Grafički prikaz 14. Zone po funkciji

www.zda.hr/natjecaj_citadela.html)

Grafički prikaz 15. Zoniranje boravišnih zona

Grafički prikaz 16. Koncept I.

Grafički prikaz 17. Koncept II.

Grafički prikaz 18. Koncept III.

Grafički prikaz 19. Presjek – pogled a–a'

Grafički prikaz 20. Presjek – pogled b–b'

Grafički prikaz 21. Presjek – pogled c–c

Grafički prikaz 22. Presjek – pogled d–d'

Grafički prikaz 23. Detalj 1:200

12. ŽIVOTOPIS AUTORA

Zinka Zakarija rođena je 9. veljače 1990. godine u Zagrebu. Nakon završene Osnovne škole “Lučko”, upisuje IX. gimnaziju općeg smjera, na zagrebačkoj Trešnjevci. Nakon završene gimnazije, 2008. godine upisuje preddiplomski studij Krajobrazna arhitektura na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Stručnu praksu odradila je u Projektnom birou AK gdje radi na krajobraznom projektu za uređenje odmorišta i benzinske pumpe na Hrvatskoj autocesti. Preddiplomski studij završava izradom i obranom završnog rada “Primjena vertikalnih vrtova u oblikovanju prostora” pod vodstvom doc. dr. sc. Iva Rechner Dika i mentora prof. dr. sc. Branka Aničić 2013. godine, nakon čega upisuje diplomski studij Krajobrazna arhitektura. Stručnu praksu obavlja na međunarodnim radionicama “Design & Build Rab 2014.” i “Design & Build Zagreb 2015.” pod vodstvom profesora Daniela Winterbottoma (University of Washington, SAD), doc. dr. sc. Iva Rechner Dika i izv. prof. art. Stanko Stergaršek, dipl. ing. arh s Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.